

MARAC

JUHENDMATERJAL

lähisuhtevägivallaga
tegelevale spetsialistile

TALLINN 2019

MARAC

JUHENDMATERJAL

lähisuhtevägivallaga
tegelevale spetsialistile

TALLINN 2019

SISUKORD

	Eessõna	3
1	MARAC-i juhtumikorralduse mudel	4
2	MARAC-i tegevuskäik	7
3	DASH-i riskihindamise küsimustiku lühijuhend	13
4	Vägivalla ja selle riskitegurite kohta küsimine	14
5	DASH-i riskihindamise küsimustiku kasutamine	16
6	DASH-i riskihindamise ankeet	17
7	MARAC-i suunamisleht	22
8	Kliendi nõusolek	24
9	Vägivalla tõsiduse hindamise abivahend	25
10	Turvalisuse plaan	27
11	Ohvri turvalisuse parandamise meetmed	33
12	MARAC-i konfidentsiaalsuslepe	35
13	Soovituslik MARAC-i koosoleku protokoll	37
14	MARAC-i juhatajale	37
15	MARAC-i koordinaatorile	41
16	Juhtumi lõpetamine	44
17	Lõpetamise vorm ja järelhindamine	45
18	Ohvriabi vabatahtlik tugiisik MARAC-i juhtumikorralduses	48

EESSÖNA

Käesolev juhendmaterjal on valminud ESF-i projekti „Riskis olevate perede, sealhulgas lähisuhtevägivalla all kannatavate perede väljaselgitamine ning nende probleemide lahendamine võrgustikutöö meetodil“ TAT-i „Riskikäitumise ennetamine, riskis olevate perede toetamine ning turvalise elukeskkonna arendamine“ raames.

Projekt „**Riskis olevate perede, sealhulgas lähisuhtevägivalla all kannatavate perede väljaselgitamine ning nende probleemide lahendamine võrgustikutöö meetodil**“ on ellu kutsunud Siseministeeriumi ja Sotsiaalkindlustusameti koostöös. Projektiga arendatakse ja katsetatakse Eestile sobivat juhtumikorralduse mudelit. Siinkohal on eeskujuks Ühendkuningriigis väljatöötatud ja Soomes kasutatav MARAC-i mudel.

Projekti on toetatud Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest. Projekti tegevused on seotud MARAC-i juhtumikorralduse mudeli katsetamisega ning selle Eestile sobivaks kohandamisega. Projekti tulemusena kasutatakse MARAC-i üle Eesti. Teisisõnu rakendatakse MARAC-i mudelit Harjumaal, Tartus, Viljandis, Põlvas, Rakveres, Jõhvis, Paldiskis, Raplas, Narvas, Valgas, Võrus, Pärnus, Haapsalus, Saaremaal ja Hiiumaal. MARAC saab seega kohaliku tasandi spetsialistide töövahendiks, et abistada lähisuhtevägivalla all kannatajaid.

MARAC-i mudel on spetsialistidele hea töövahend. MARAC on süsteemne ja teaduspõhine töövahend, mis muudab juhtumilahenduse veelgi operatiivsemaks ka seni hea võrgustikutöö traditsiooniga piirkonnas. Võrgustikukoostööl põhinev mudel juhendab spetsialisti kõrge lähisuhtevägivalla riskiga isiku äratundmisel, tema vajaduste ja probleemide tõsiduse hindamisel. Samuti kiire ja efektiivse sekkumise kavandamisel. MARAC-i mudeli töövahendid soodustavad suures ohus oleva inimese ja juhtumit lahendava spetsialisti turvalisust ja konfidentsiaalsust.

Loodame, et juhendmaterjal ja juhtumite korraldamine, kasutades MARAC-i, aitab:

- oma tööpiirkonnas luua ühtsemat nägemust vägivallaga seotud riskidest;
- luua võrgustikupõhise juhtumikorralduse selged alused, et abistada lähisuhtevägivalla all kannatavaid peresid;
- kujundada oma tööpiirkonnas välja selge juhtumikorralduse protsessi raamistik;
- kinnistada juhtumite hindamist ja järelevalvet kui juhtumikorralduse üht olulist osa;
- kujundada lähisuhtevägivalla ohvritega kokkupuutuvate ametnike ja ametkondade koostöö (sh info liikumine) operatiivseks, sujuvaks ning võrdsemaks.

Juhendmaterjal sisaldab vorme ja suuniseid MARAC-i mudeli rakendamiseks. Materjalid on kohandatud Ühendkuningriigis kasutatavate SafeLivesi (www.safelives.org.uk) väljatöötatud juhendite ning vormide eeskujul.

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

SISEMINISTEERIUM

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
Arengu Sihtasutus

MARAC-I JUHTUMIKORRALDUSE MUDEL

MARAC (*Multi-Agency Risk Assessment Conference*) on võrgustikupõhine juhtumikorralduse mudel, mille eesmärk on tuvastada **suure lähisuhtevägivalla riskiga täisealised ohvrid** ning kindlustada nende kaitse mitme asutuse spetsialistide koostöös. Seeläbi vähendatakse lähisuhtevägivalda ja selle raskeid tagajärgi. MARAC-i mudel hõlmab endas ohvrite juhtumite **riskide tuvastamist ja hindamist, turvalisuse plaani koostamist** ning selle täitmist, juhtumikorralduse **võrgustiku kohtumisi**, konfidentsiaalselt ja operatiivselt **jagatud infot ja vastutust** ning tulemuste hindamist.

MARAC-i mudel annab **selge tegevusraamistiku**, mis on suunatud probleemi lahendamisele. Võrgustiku iga liige võtab juhtumi lahendamisel kindla rolli ja vastutuse ning selle täitmist ja mõju jälgitakse üheskoos.

Mudeli olulised eesmärgid on järgmised.

- Lähisuhtevägivalla ohvri **turvalisuse tagamine**. Vägivalla kordumise võimaluse vähendamine.
- **Informatsiooni kiire ja süsteemne vahetamine** asutuste vahel, et koostöös (politsei, kohalikud omavalitsused, naiste tugikeskused, ohvriabi, haridus- ja tervishoiusektori asutused jt) kindlustada **ohvrite ja nende laste kaitse, tervis ja heolu** ning juhtida tähelepanu ka vägivallatsevale osapoolle.
- **Vastutuse jagamine** erinevate vägivalla ohvritega töötavate spetsialistide vahel.
- **Juhtumite konfidentsiaalsuse tagamine ohvrite, samas ka juhtumiga seotud spetsialistide turvalisuse tagamise eesmärgil.**

MARAC-i peamine eesmärk on kaitsta täiskasvanud ohvrit. MARAC-i mudelist lähtuv tegevus juhendab põhimõttel, et ükski amet või isik ei suuda üksinda näha ohvri elust terviklikku pilti, küll aga võib tal olla teadmisi ja informatsiooni, mis on ohvri turvalisuse tagamiseks üliolulised. Operatiivses ja süsteemses võrgustikutöös tekib terviklik pilt.

Laste kaitsmiseks ja vägivalla toimepanija ohjeldamiseks teeb MARAC-i võrgustik koostööd ka teiste asutuste ja organisatsioonidega.

MARAC-i raames luuakse spetsialistide jaoks n-ö foorum ideede vahetamiseks ja erinevate teenusepakkujate koostööks, et suurendada riskiperede hakkamasaamist ja ennetada laste sattumist suhtevägivalla ohvriks¹.

MARAC-i mudel maailmas

Programmi on välja töötanud Cardiffi ülikooli teadlased Jan Picklesi eestvedamisel². Esimene MARAC-i kohtumine toimus 2003. aasta aprillis Cardiffis, kus kohtusid 16 erinevat teenusepakkujat: politsei esindajad, kriminaalhooldajad, kohaliku omavalitsuse töötajad, tervishoiutöötajad, majutuse pakkujad, pagulasteenuste töötajad ja naiste varjupaikade töötajad. Pärast seda võeti meetod laiemalt kasutusele ja hinnati ka selle tõhusust. On näidatud, et Ühendkuningriikides³, aga ka näiteks Soomes⁴, on meetod osutunud efektiivseks nii spetsialistide teadmiste ja oskuste avardamisel, koostöö suurendamisel kui löpliku sihina ka lähisuhtevägivalla vähendamisel.

Mudeli rakendamine aitab vähendada kahjude tekkimise riski, kulusid vägivallale, vähendab spetsialistide ebavajaliku töö hulka, aitab hinnata sekkumiste tulemuslikkust ja saada tagasisidet lahendustest.

MARAC on ka Eestis tõhus juhtumikorralduse mudel tegelemaks juhtumitega, kus lähisuhtevägivalla risk on suur. Esimesed MARAC-i töörühmad loodi 2016. aasta lõpus Põlvasse ja Rakverre. 2018. aasta seisuga on MARAC-i töörühmad ka Viljandis, Pärnus, Jõhvis, Saaremaal, Haapsalus,

1 Cordis Bright Consulting (2011). Research into Multi-Agency Risk Assessment Conferences (MARACs). https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/116538/horr55-technical-annex.pdf

2 <http://www.communitycare.co.uk/2007/04/18/risk-assessment-and-domestic-violence-the-multi-agency-marac-model-of-intervention/>

3 https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/116537/horr55-report.pdf

4 http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/prezentacija/marac_and_the_finnish_experiences_26.11.2015.pdf

Valgas ning Võrus. MARAC-i töörühma koosseisu kuuluvad Eestis tavaliselt politsei, ohvriabi, naiste tugikeskus, prokuratuur, kohalikud omavalitsused, lastekaitse ning töötukassa, samuti sotsiaalpedagoogid. Lähisuhtevägivalda ennetamise ja ränkade juhtumite lahendamise seisukohalt on väga oluline, et piirkonniti paraneks koostöö ka meditsiinivaldkonnaga. Hea näide ja pioneer on siinkohal Viljandi, kus MARAC-i võrgustiku põhiliige on Viljandi Haigla. Eesti MARAC-i töörühmad koosnevad kõige silmapaistvamatest spetsialistidest – inimestest, kes teevad seda tööd tõeliselt sütitava kirega, on juhtumeid lahendades julged ning nihutavad piire. 2019. aasta lõpuks on MARAC-i töörühmad ja võrgustikud igas Eesti piirkonnas.

Sõnaseletusi

Lähisuhtevägivald (ka perevägivald) – käesolevas juhendmaterjalis on lähisuhtevägivald ja perevägivald samaväärsed mõisted. Lähisuhtevägivald leiab aset eraelus – enamasti inimeste vahel, kes on omavahel lähisuhtes (sh praegune või endine abikaasa või elukaaslane), vere-suguluses (vanemad või kasuvanemad, vanavanemad, lapsed, lapselapsed vm sugulased) või seaduslikult seotud. Lähisuhtevägivald hõlmab kõiki füüsilise, seksuaalse, psühholoogilise või majandusliku vägivalda tegusid (sh psühholoogilist agressiooni, kontrollivat käitumist, füüsilist kuritarvitamist või seksuaalset sundust), mis toimuvad perekonnas, kodus või praeguste või endiste abikaasade või partnerite vahel hoolimata sellest, kas toimepanija elab või on elanud ohvriga ühel elamispinnal. Lähisuhtevägivald tekitab kannatanule psühholoogilisi ja/või füüsilisi kannatusi ja kahjustusi. Lähisuhtevägivald võib olla ühekordne käitumine ehk situatsiooniline lähisuhtevägivald või siis kujutada endast käitumismustrit ehk korduvalt toimepandavat lähisuhtevägivalda.

Lähisuhtevägivalda, sealhulgas vaimse vägivalda ohvriteks võivad sattuda nii naised kui mehed. Uuringud näitavad, et naised kogevad lähisuhtevägivalda kordades rohkem. Samas on meestel ühiskondlike hoiakute tõttu oma ohvrirolli jällegi raskem avalikustada.

Seksuaalvägivald – igasugune seksuaalvahekord või seksuaalvahekorda astumise katse, soovimatud seksuaalse alatooniga märkused või lähenemiskatsed või teod, mille üks isik paneb sunni abil muul moel toime teise isiku seksuaalsuse vastu, sõltumata tema suhtest ohvriga ükskõik millises kohas, sh kodus, tööl või mujal.

Võrgustikutöö – MARAC-is on **kindlal mudeli struktuuril põhineva võrgustikupõhise koostöö** alus ja eeldus, et MARAC-i töörühma kaasatud erinevatel ametnikel on ühtne arusaam lähisuhtevägivalda olemusest. Võrgustikutöö on ohvrikeskne ehk arvestatakse igal võimalikul moel kannatanu ja tema elu- ja töökeskkonna mõjuga kannatanu probleemidele ja nende lahendusvõimalustele. Eesmärk on isikule või perele sobiva efektiivse abi osutamine kiirelt ja väga operatiivselt. Isiku vajadusi käsitletakse terviklikult, hoolimata sellest, et meetmete osutamine laieneb erinevatele ametkondadele.

Ohvrikeskne lähenemine – MARAC-i mudel keskendub ohvri ja tema laste turvalisuse, kaitse ja heaolu tagamisele. Seega on nii MARAC-i mudeli rakendamise kui ka käesoleva juhendmaterjali keskmes ohvri vajadustest ja õigustest lähtumine. Ohvrikeskne lähenemine eeldab muu hulgas soopõhist teenuste pakkumist ohvrile ning arusaamu **naiste- ja meestevastase vägivalda** olemusest.

Risk – ohvri ja tema laste vastu toime pandava lähisuhtevägivalda kontekstis ohvrile tekitatavate mistahes vigastuste ja kahjustuste oht.

Kõrge risk – mõistet kasutatakse olukordade puhul, kus ohvreid ja nende lapsi ähvardab väga suur oht, et nende õigust elule, tervisele ja vabadusele võidakse rängalt rikkuda. Kõrge riskiaste viitab ohule, et suure tõenäosusega võib aset leida tapmine või mõrv, tapmis- või mõrvakatse, ohtlike esemete abil toime pandud vägivald, vältimatut arstiabi nõudvaid raskeid tervisekahjustusi tekitav vägivald, korduv tervisekahjustusi tekitav vägivald, ränk ja pidev sund ja kontroll, vägistamine, jälitamine, vabaduse võtmine, orjastamine ja piinamine.

Kõrge risk kujutab endast vägivallatsejapoolset ohtu ohvrile. Ohvreid ei saa ohu suuruse järgi rühmadesse jagada, kuna risk on dünaamiline ja muutuv mõiste; iga vägivallaohver võib kogeda olukordi, kus risk võib kasvada või kahaneda.

Riskide hindamine tähendab ohu suuruse kindlakstegemise ja hindamise protsessi konkreetses

olukorras. Riskitegurite hindamisel kasutatakse süsteemset lähenemist ning potentsiaalselt ka riskide hindamise meetodeid ja vahendeid (DASH-i riskihindamisankeet). Riskide korduv hindamine on lähisuhtevägivalla juhtumite puhul väga oluline. Riske peaksid korduvalt hindama korrapäraste ajavahemike tagant selleks väljaõppinud praktikud.

MARAC-i töörühma koosolek ehk kindla ülesehitusega juhtumipõhine koostöövõrgustiku koosolek – kohtumine, kus kõrge lähisuhtevägivalla riskiga juhtumite kohta jagavad informatsiooni ohvriga (potentsiaalselt) kokku puutuvad spetsialistid. Nendeks on tavaliselt kohaliku politseijaoskonna, ohvriabi, tervishoiuasutuse, lastekaitse, naiste tugikeskuste, kriminaalhoolduse ja teised spetsialistid (ka tugiisikud) nii avalikust sektorist kui vabatahtlikest organisatsioonidest. Pärast ohvri kohta kogu teadaoleva asjakohase info jagamist arutavad kohalviibijad võimalusi, kuidas suurendada ohvri turvalisust, ning lepivad kokku koordineeritud turvalisusplaani. MARAC-i koosolekul võib viibida ka ohver ise või siis teda esindav tugiisik (vt ka peatükki MARAC-i tugiisikutest). MARAC-ile on iseloomulik koosolekust koosolekusse püsiv spetsialistide töörühm, kellega liitub juhtumipõhiseks aruteluks teisi olulisi ametnikke või spetsialiste, kellega tuleb teha koostööd ja kellelt saadav info on vajalik, et juhtum efektiivselt ja kiirelt lahendada.

MARAC-i juhataja – MARAC-i võrgustiku tuumikusse kuuluv piirkondlikult kokkulepitud spetsialist (Eestis on MARAC-i juhi rolli tavaliselt võtnud politseiametnikud, nt piirkonnavanemad). Juhataja roll on kokku kutsuda ja juhatada MARAC-i koosolekut ning seista selle eest, et MARAC-i töörühm tagaks oma tööpiirkonnas suurimas ohus olevate lähisuhtevägivalla ohvrite turvalisuse.

MARAC-i koordinaator – piirkondlikult kokkulepitud spetsialist, kelle roll on kõikide MARAC-i töörühmas ja laiemas võrgustikus osalevate asutuste efektiivse suhtluse tagamine. Koordinaator saadab koosoleku eel tuumikrühmale arutelule tulevate juhtumitega päevakava ning tagab selle, et koosolekul oleksid vajaduse korral põhitöörühma kõrval esindatud ka juhtumipõhised spetsialistid. Koosoleku järel saadab koordinaator osalejatele krüpteeritud kujul koosoleku protokoll. Protokoll sisaldab muu hulgas ametkondade vahel kokkulepitud ülesandeid ehk turvalisuse plaani ning selle täiendusi. MARAC-i koordinaator teeb tihedat koostööd MARAC-i juhatajaga, määrates kindlaks MARAC-i koostöövõrgustiku kitsaskohad ja luues asutuste vahel kontakte, võimaldamaks neil võrgustiku töös täies mahus osaleda. Koordinaator tagab, et kannatanud saaksid endale vajadusel MARAC-i tugiisiku.

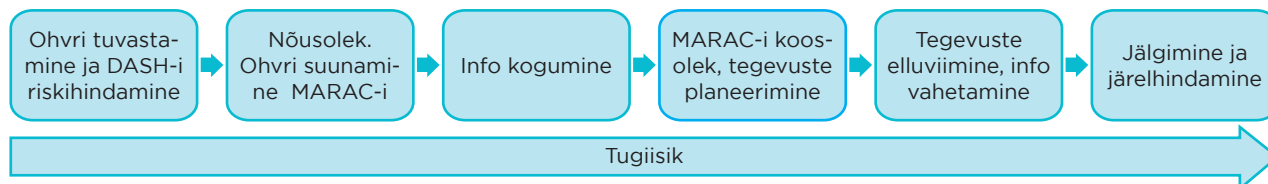
MARAC-i töörühma liige – erinevate asutuste kokkulepitud esindajad, kes püsivalt osalevad MARAC-i koosolekutel, kogudes ja jagades infot nii arutelul olevate juhtumite kohta kui oma töövaldkonnapõhist teadmist. MARAC-i töörühma iga liige vastutab ka endale asendusliikme määramise eest, puhkudel kui liikmel endal ei ole võimalik tööülesandeid täita. Vajaduse järgi kaasatakse juhtumi arutellu ka teisi juhtumiga seotud spetsialiste, kes põhituumikusse ei kuulu.

Suunav spetsialist – spetsialist, kelle vaatevälja on sattunud kõrge riskiga lähisuhtevägivalla ohver ja kes teeb DASH-i riskihindamise ning suunab juhtumi MARAC-i töörühmale. Suunav spetsialist võib olla samal ajal MARAC-i töörühma liige, aga ei pruugi seda olla. Suunav spetsialist võib vajaduse korral osaleda MARAC-i koosolekul.

MARAC-i koosolekule kaasatud spetsialistid – erinevate asutuste spetsialistid, kes võivad olla nii juhtumeid MARAC-i töörühmale suunanud spetsialistid kui teised juhtumiga lähedalt seotud olevad spetsialistid, kes on kaasatud konkreetsete juhtumite korral MARAC-i koosolekule ja kelle osalus ja omatav info on juhtumi korraldamiseks olulise kaaluga. Tegemist pole MARAC-i töörühma põhiliikmetega, vaid juhtumipõhiste lisaliikmetega.

MARAC-I TEGEVUSKÄIK

MARAC-i juhtumikorralduse mudel toetub võrgustikutöö põhimõtetele. See tähendab, et juhtumi hindamine, probleemide tuvastamine ja lahenduste otsimine toimub asjaosalistest spetsialistide koostöös ja jagatud vastutusel.

Kui keegi spetsialistidest (politsei, sotsiaaltöötaja, ohvriabitöötaja, tervishoiutöötaja, naiste tugikeskuse töötaja vms) märkab oma igapäevatöö käigus eeldatavalt suures ohus olevat vägivaldaohvrit, teeb ta **DASH-i riskihindamise** või suunab ohvri riskihindamisele mõne teise piirkonna spetsialisti juurde, kes on selleks pädev.

Olenevalt tuvastatud riskidest ning spetsialisti professionaalsest arvamusest võib juhtumikorralduse võrgustiku iga liige juhtumi võrgustikule arutamiseks tuua.

Seejärel koguvad kõik juhtumikorralduse võrgustiku liikmed ohvri ja tema probleemi kohta oma valdkonnast infot ja jagavad seda võrgustikus, millest lähtuvalt koostatakse ühiselt **turvalisuse plaan ohvri kaitsmiseks ja abistamiseks**.

Vajaduse korral toetab ohvrit vabatahtlik **tugiisik**, kes on vägivaldaohvriga **turvalisuse plaani elluviimise jooksul** pidevas kontaktis, nõustab ja suunab teda ning pakub psühholoogilist tuge. Selleks protsessiks valmistatakse tugiisik ette koolitusega. Muud teenuseid osutatakse olenevalt ohvri vajadustest ning koostöövõrgustiku liikmete pädevusest ja töövaldkonnast (näiteks õiguskaitse, psühholoogiline või majanduslik nõustamine, majutus jne). Võrgustiku liikmed võivad teenuseid osutada ise või siis suunata ohvri vastava teenuseosutaja juurde.

Juhtumi lahendamise tegevuskäik MARAC-i mudeli kohaselt

OHVRI TUVASTAMINE	<ul style="list-style-type: none"> Lähisuhtevägivalda ohvrid jõuavad MARAC-i võrgustikus esindatud asutuste spetsialistide vaatevälja. Selgitamaks välja, kas ohver võib vajada suure riski tuvastamiseks põhjalikumalt riskihindamist, on spetsialistil võimalik kasutada <u>DASH-i riskihindamise lühiküsimustikku</u>. Lühiküsimustik on mõeldud kasutamiseks eelkõige politseiametnikele ja tervishoiusüsteemi esindajatele, aga ka teiste asutuste spetsialistidele, kelle vaatevälja lähisuhtevägivalda ohver satub. (Lisa: DASH-i riskihindamise lühiküsimustik)
RISKIHINDAMINE (DASH-i riskihindamise ankeet)	<ul style="list-style-type: none"> Lähisuhtevägivalda juhtumi puhul hinnatakse DASH-i riskihindamise küsimustiku (lisa: <u>DASH-i riskihindamise ankeet</u>) abil, kas ohvri kahjude kannatamise risk on suur. Kõrgele riskile viitab 14 jah-vastust 24st küsimusest. Riskihindamise teeb ohvri tuvastanud spetsialist ise. Juhul kui see ei ole võimalik, suunab spetsialist kannatanu riskihindamisele (nt ohvriabitöötaja või teise kokkulepitud spetsialisti juurde). Tuvastatud kõrge riski korral on vajalik kohe võtta turvameetmeid ohvri ja tema lapse või laste abistamiseks ning vägivalda toime pannud isiku ohjamiseks. Suure riski korral on oluline konsulteerida ka ohvriabitöötajaga (sh võimaliku tugiisiku vajaduse osas).

NÕUSOLEKU KÜSIMINE OHVRILT	<ul style="list-style-type: none"> • Riskihindamist teinud spetsialist nõustab ja motiveerib kannatanut nõustuma tema ja tema laste turvalisuse tagamiseks ning juhtumi korraldamiseks koostööga MARAC-i töörühmaga. • Spetsialist võtab kannatanult kirjaliku nõusoleku tema andmete jagamiseks MARAC-i võrgustiku liikmetega (<u>lisa: kliendi nõusolek juhtumipõhise võrgustikutöö meetodi rakendamiseks</u>) ja tema juhtumi korraldamiseks MARAC-i võrgustiku kaudu. • Juhul kui klient erinevatel põhjustel ei ole valmis taoliseks koostööks ning nõusolekuks, tuleb võtta muid võimalikke meetmeid tema abistamiseks ning jätkata edaspidi kliendi motiveerimist ja nõustamist MARAC-i võrgustikus osalemiseks.
SUUNAMINE	<ul style="list-style-type: none"> • Juhtumi tuvastanud asutuse esindaja täidab <u>suunamislehe</u> või <u>DASH-i riskihindamise ankeedi (krüpteerituna)</u> ja saadab selle MARAC-i koordinaatorile Vajaduse korral määratakse kannatanu kõrvale ohvriabi vabatahtlik tugiisik. Suunav spetsialist teavitab oma asutuses suunamisest kolleege, kes on juhtumiga seotud. • Ohvriabi kaudu võtab tugiisik ohvriga ühendust, et teha kindlaks peamised raskuskohad ja ootused tugiisikuteenusele ning pakkuda vastavat tuge.
TAUSTAUURING	<ul style="list-style-type: none"> • Kõik asutused (asutuste kokkulepitud MARAC-i töörühma esindajad) saavad MARAC-i koordinaatorilt MARAC-i koosoleku päevakorra (krüpteeritud nimekirja juhtumitest koos isikute andmetega ning juhtumeid puudutavad asjakohased lisad, sh riskihindamisega seonduv). • MARAC-i töörühma liikmed tutvuvad kõikide päevakorras olevate juhtumitega ning teevad arutlusele tulevate isikute kohta taustauuringud olenevalt sellest, millist infot on võimalik oma asutuse andmebaasidest leida või kolleegidelt saada. • Ohvrilt kogub vägivalla kohta taustinfot kas riskihindamise teinud spetsialist (juhul, kui ta jääb kannatanu põhiliseks kontaktisikuks), ohvriabitöötaja või vabatahtlik tugiisik. • Juhul kui koosolekule kutsutud asutuse esindajal ei ole võimalik MARAC-i koosolekul osaleda, siis edastab mitteosaleva asutuse esindaja asjakohase info MARAC-i koordinaatorile.
MARAC-I KOOSOLEK INFO JAGAMINE	<ul style="list-style-type: none"> • Koosolekut juhivad MARAC-i juhataja. Iga juhtumi arutelu eel sõlmitakse konfidentsiaalsuslepe, mille allkirjastavad kõik koosolekul osalejad. Koosoleku juhataja annab sõna MARAC-i töörühma liikmetele oma asutuse juhtumite tutvustamiseks või teiste asutuste hallatavate juhtumite kohta lisainfo andmiseks. • Erinevate asutuste MARAC-i töörühma liikmed tutvustavad koosolekul enda asutuse suunatud juhtumeid. • MARAC-i töörühma liikmed ja kaasatud spetsialistid jagavad kogutud lisainfot teiste asutuste hallatavate juhtumite kohta. • Koostöös määratakse kindlaks olulisimad riskid ohvrile, lastele, vägivallaakti toime pannud isikule või ka spetsialistidele endile. • Kannatanu või tema esindaja (vabatahtlik tugiisik) jagab infot enda või ohvri lähtekohast.
EDASISTE TEGEVUSTE PLANEERIMINE	<ul style="list-style-type: none"> • Koosolekul osalejad teevad ettepanekuid ja pakuvad võimalusi, mida on võimalik teha, et tagada vägivalda kogenu ja tema laste turvalisus. • Veendutakse, et sammud oleksid väga läbimõeldud ja äärmiselt kaalutletud.

	<ul style="list-style-type: none"> • Erinevate spetsialistidega koostöös leitakse võimalusi turvalisust tagavateks tegevusteks. • Vägivaldaga kogenu või tema tugiisik annab kinnituse või tagasisidet, kui realistlikud ja turvalised on soovitatavad edasised tegevused kannatanu lähtekohast. • Planeeritud, kokkulepitud tegevused protokollitakse ning selle järgi vormistatakse turvalisuse plaan. Turvalisuse plaan saadetakse krüpteerituna kõigile MARAC-i koosolekul osalenutele. • Vägivaldaga kogenule selgitatakse tema osa turvalisuse plaani täitmisel ning ühtlasi saab ta ka plaani, mida järgida (turvalisuse plaani aitab ohvril järgida tugiisik).
<p>JÄLGIMINE</p> <p>JÄRELHINDAMINE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Iga spetsialist teavitab MARAC-i koordinaatorit ning vajaduse korral kogu võrgustikku tegevuste käigust ja nende lõpetamisest kokkulepitud aja jooksul. • Omapoolse tegevuse või ülesande lõpetamise kohta saadetakse MARAC-i koordinaatorile kinnitus. • Oluline on hoida tugiisik olulise informatsiooniga kursis. • Ohvriabitöötaja või vabatahtlik tugiisik hoiab kannatanut plaaniga kursis (kui selle avalikustamine on turvaline). • Ohvriabitöötaja või vabatahtlik tugiisik teeb MARAC-i võrgustikuga koostööd, et turvalisuse plaani efektiivselt koordineerida. • Kui turvalisuse plaan on täidetud ning kannatanu riskid maandatud alla MARAC-i künnise (hinnatud DASH-i riskihindamise abil, vähem kui 14 jah-vastust), siis täidetakse juhtumi lõpetamise vorm (Lisa: juhtumi lõpetamise vorm). • Vormi täidab juhtumiga seotud spetsialist, arutades kliendiga läbi kõik osutatud teenuste aspektid. • Soovituslik on teha ohvrile kuue kuu möödudes peale juhtumi lõpetamist telefonikõne (või otsida temaga muul kokkulepitud viisil kontakti), et saada ülevaade tema toimetulekust ning MARAC-i võrgustiku sekkumise pikaajalisest mõjust. • Juhul kui ilmneb, et ohver kannatab uute vägivallajuhtumite all, tuleks teha uus riskide hindamine ja otsustada, kas juhtum taasavada või suunata ohver teiste abistavate teenuste osutajate juurde.

Milliseid juhtumeid arutletakse MARAC-i koosolekul?

MARAC-i koosolekul arutatakse kõrge lähisuhtevägivalla riskiga juhtumeid. Juhtumid on tõenditele tuginedes ning DASH-i riskihindamise ankeedi abil tuvastanud ja arutlusele toonud erinevad MARAC-i võrgustikus esindatud spetsialistid.

Mis on MARAC-i künnis?

MARAC on mõeldud ainult **kõrge lähisuhtevägivalla riskiga täiskasvanud** ohvrite juhtumite korraldamiseks. Iga kohalik MARAC-i võrgustik lepib kokku konkreetsed MARAC-i künnise kriteeriumid, millest saavad juhendada kõik seotud asutused. Tähtis on, et kõikidel spetsialistidel oleks ühesugune arusaam, milline on piisav risk, et vägivallajuhtum MARAC-i tööruhmale edastada, ning millisel puhul tuleks asutuste vahel keskmise ja väikese riski korral informatsiooni jagada.

Künnis peaks peegeldama seda, kas konkreetse juhtumi korral oleks MARAC-i koosolekul viibivate asutuste ressurssidest kasu, kas risk on piisavalt suur ning kas valitud riskitasemest tulevane töö tegemiseks on olemas piisavalt vahendeid. Näiteks võib MARAC-i tööruhm käsitleda esmalt 10% piirkonna juhtumitest – alustades kõige suurema riskiga profiilidest.

Riskihindamise küsimustik (DASH) annab kõikidele spetsialistidele võimaluse kasutada

juhtumi riskide käsitlemisel ühesuguseid aluseid. Alusena saab kasutada nii spetsialisti hinnangut, ja/või akuutsuse taset olenevalt küsimustikus antud jah-vastustest, kui ka eskaleerumist (k.a ohvri tehtud politseiväljakutsete arvu).

Kes peaksid MARAC-i koosolekust osa võtma?

MARAC-i koosolekul osalemise kriteerium on see, et osaleva asutuse spetsialist saab jagada kas informatsiooni või pakkuda juhtumile lahendusi. Konkreetse asutuse esindajal peavad olema volitused, et oma asutuse ressursse juhtumi lahendamiseks jagada. Kohtumisel ei pea osalema just konkreetse juhtumiga töötav spetsialist, kuna MARAC-i töörühm ei vaja tavaliselt juhtumi kohta otsuse langetamiseks nii üksikasjalikku teavet. Ideaalsel juhul osalevad MARAC-i koosolekul nende asutuste esindajad, kes saavad pakkuda teenuseid nii ohvrile, lastele kui ka vägivalla toimepanijale, ning esindatud on nii ametiasutused kui vabatahtlik sektor.

MARAC-i koosolek loob killustunud süsteemide (näiteks õiguskaitse, tervishoid, lastekaitse, naiste tugikeskused, haridusvaldkond, töötukassa jne) vahel seosed. Teiste riikide kogemus näitab, et enamikul juhul MARAC-i mudeli kasutamise algfaasis kõiki asjassepuutuvaid asutusi kaasata ei õnnestu, kuid kuna MARAC-i positiivne efekt ilmneb suhteliselt kiiresti, julgustab see edaspidist erinevate asutuste suuremat kaasatust.

Mis toimub MARAC-i koosolekul?

MARAC-i koosoleku eesistuja on kokkuleppe kohaselt MARAC-i juhataja. MARAC-i juhataja roll võib ka olla roteeruv.

Eesti näitel on juhataja rolli tavaliselt võtnud politsei (nt piirkonnavanem).

Koosolekul tutvustatakse kõigepealt kohalviibijaid, seejärel loeb koosoleku juhataja ette konfidentsiaalsusleppe, mille kõik kohalviibijad allkirjastavad (lepe allkirjastatakse uuesti iga uue arutlusele tuleva juhtumi eel).

MARAC-i koordinaator ja teised osalejad tutvustavad eelmisest kohtumisest lõpetamata jäänud tegevusi (selleks, et saada ülevaadet tegevuste kohta, mida erinevad asutused ei suutnud lõpetada või mis on jäänud mingil põhjusel lõpetamata; samuti on oluline teada anda kõikidest lõpetatud MARAC-i juhtumitest).

Koosoleku juhataja palub seejärel tutvustada uusi juhtumeid ehk nn MARAC-i nimekirja.

- Suunava asutuse esindaja või MARAC-i koordinaator tutvustab **juhtumit** ning riskihindamise tulemusi.
- Tugiisik või ohvriabispetsialist annab ülevaate neile riskide kohta teadaolevast informatsioonist.
- Kõik asutused, kellel on juhtumi kohta infot, jagavad seda teavet.
- Analüüsitakse riske ning osalejad pakuvad välja abinõusid riskide maandamiseks.
- Kohtumisel lepivad osalejad kokku sobivad sammud, kuidas ohvrit abistada ning tema turvalisust ja heaolu suurendada, samuti määratakse kindlaks, kes need sammud teostab.
- Kohtumise eesistuja määratleb iga juhtumi jaoks sobivad tegevuspunktid.

Koosoleku lõpus on soovitatav anda ülevaade MARAC-i juhtumitest, mille viimasest vägivallaolukorrast on möödunud üle 12 kuu.

Kui kaua peaks MARAC-i töörühm ühte juhtumit arutama?

Iga juhtumi arutamisele kulub umbes 30 minutit (kiirus ei ole eesmärk omaette). Kiire arutelu eeldab, et kõik osalejad tulevad kohtumisele hästi ettevalmistunult ning suudavad jagada konkreetset ja asjasse puutuvat informatsiooni. MARAC-i koosoleku struktureeritus ja süsteemne ülesehitus on mudeli tulemuslikkuse aluseks, erinevalt tavalisest võrgustiku ümarlauast.

MARAC-i juhataja osa on tagada, et kõikidel osalevatel asutustel oleks kohtumise käigus võimalus oma seisukohta väljendada ja andmeid jagada.

Esmane LSV riskihindamine

1. Millist laadi vägivalda oled sa kogunud (lähisuhtes)

füüsilist vägivalda	lökkamine, löömine , peksmine, kägistamine , juustest sikutamine, raputamine, küünistamine, kiskumine , tulirelva või terava eseme kasutamine sinu suhtes, füüsilise vägivallaga ähvardamine	☐
vaimset vägivalda	näiteks alandamine, kriitika, negatiivse alatooniga hüüdnimed, mõnitamine, kontrollimine, sinu sotsiaalse suhtluse piiramine, suur armukadedus, isoleerimine , sinu asjade lõhkumine, lemmikloomade vigastamine; või mistahes eelneva või siis enesetapuga ähvardamine	☐
seksuaalset vägivalda	seksi pealesurumine , sulle ebameeldivate seksuaalse iseloomuga tegevuste pealesurumine, tahtvastane seksuaalse iseloomuga tegu, vägistamise katse , vägistamine, sundimine astuda erinevat vormi seksuaalvahekorda, sunniviisiline seks, seksuaalse vägivallaga ähvardamine, seksuaalne alandamine, sunnitud pornograafia, rasestumisvastaste vahendite kasutamise keelamine, abordile sundimine, seksuaalse enesekehtestamise keelamine	☐
väärkohtlemine või hooletusse jätmine	näiteks hoolt vajavate laste hooletusse jätmine, vanurite või erivajadustega inimeste vajalikust hoolitsusest, abist või tähelepanust ilma jätmine; teise inimese kahjustamine ravimite, narkootikumide, alkoholi, kemikaalide või lahustitega	☐
majanduslik vägivald	näiteks alandamine, kriitika, negatiivse alatooniga hüüdnimed, mõnitamine, kontrollimine, sinu sotsiaalse suhtluse piiramine, suur armukadedus, isoleerimine , sinu asjade lõhkumine, lemmikloomade vigastamine; või mistahes eelneva või siis enesetapuga ähvardamine	☐
muud riskifaktorid (kultuuriline või religioosne kontekst)	näiteks sundimine mõnda usulahku omaks võtma; religioossetel või kultuurilistel või „au kaitsmise“ põhjustel vägivallaga ähvardamine või vägivalla toimepanek; religiooniga seonduvatel teemadel ähvardamine	☐

2. Kui sageli oled sa pidanud lähisuhtevägivalda taluma?

ainult üks kord mitu korda korduvalt kogu aeg

3. Millal sa viimati sinu poolt kirjeldatud vägivalda kogesid?

viimase ööpäeva jooksul viimase nädala jooksul viimase kuu jooksul viimase aasta jooksul rohkem kui aasta tagasi

4. Kes on sinu vastu vägivaldne olnud?

(5.) Küsige see küsimus ainult juhul, kui vastaja kogeb hetkel lähisuhtevägivalda.

Kas sinu peres on alaealisi lapsi, kes on vägivallaga kokku puutunud?

JAH EI

Millised on kannatanu eritingimused?

Erivajadustega Eakas Alaealine Kas on rase? (Kas vägivalda on esinenud raseduse ajal)

Ohvri enda hinnang

Mil moel kogetud vägivald mõjutab siiani Sinu (ja Sinu peres elavate laste)

(0 = mõju puudub; 5 = väga suur mõju/
väga palju)

Tervist
1 - 2 - **3 - 4 - 5**

Turvalisust
1 - 2 - **3 - 4 - 5**

Toimetu-
leku
1 - 2 - **3 -
4 - 5**

Kas kardad vägivalda kordumist – **jah** / ei

kui jah, siis Millist abi Sa vajaksid, Sinu ootused edasisele abile ja toele (Missugust abi kannatanu soovib /kui soovib, näiteks soovib KOV´ilt abi – lastekaitselt; tugiisikut. Võibolla ütleb kannatanu, et soovib et teda ei tülitataks.)

Spetsialisti hinnang

Hindaja kaardistab, mida ta märkab – keskkond, inimese käitumine, vb on inimene veel shokiseisundis – võibolla annab vastukäivaid ütlusi „kõik on hästi“ aga hindaja näeb hoopis mud; võibolla on inimene vaimselt hapras olukorras / vägivallatseja on kodus vms.

.....
.....
.....
.....

Vastavalt eelnevalt kaardistatule ning vastavalt sellele, et märkasid (sündmuskohal) järgmist

.....

leian, et juhtumi puhul ON / EI OLE võimalik kõrge risk.

Kui arvate, et ohver on tõsisel moel ohus, rääkige temaga põhjalikult ning motiveerige edasisele abile. Arutage koos, milliseid samme on võimalik ja tuleks astuda selleks, et ohvri tervist, heaolu ning ohutust parandada.

Kriteeriumid hinnangu kujundamisel

Alljärgnevatel juhtudel peate te alati midagi ette võtma:

(1) Kui vastaja tunnistab, et puutub oma praeguses lähedussuhtes kokku korduva vägivallaga, ja/või kui tema enda hinnang riski kohta on vähemalt 3/5

(2) Kui teie hinnangul omab vastaja poolt varem kogetud lähisuhtevägivald hetkel selget mõju tema tervisele ja heaolule;

(3) Kui teie hinnangul on hädavajalik midagi ette võtta mistahes muul põhjusel, sest kogetud vägivallaga seoses on tekkinud asjaolud, mis mõjutavad hetkel vastaja tervist, heaolu või ohutust.

ja/või puutub oma praeguses lähedussuhtes kokku vägivallaga JA on rase/ eakas/ alaealine/ erivajadusega

DASH-I RISKIHINDAMISE KÜSIMUSTIKU LÜHIJUHEND

DASH-i (*Domestic Abuse, Stalking and Harassment and Honour Based Violence*) küsimustik on mõeldud kasutamiseks spetsialistidele, kes oma tööülesannete täitmise käigus puutuvad kokku lähisuhtevägivalla ohvritega. Juhend aitab avada küsimuste olemust ning olulisust.

Lähisuhtevägivallal võib olla erinevaid vorme, kuid enamjaolt on tegu vägivallaaktiga, mille paneb toime mees naise vastu ja mis toimub lähisuhtes (nt elukaaslane, abikaasa, endine partner). Küsimustikku saab kasutada ka samasooliste (vm seksuaalvähemuste) suhete korral, au nimel toime pandud vägivallaaktide või sugulaste vastu toime pandud vägivallaaktide puhul. Lähisuhtevägivald võib olla füüsiline, vaimne, emotsionaalne, seksuaalne või majanduslik; samuti võib olla tegu jälitamise ja ahistamisega. Ohver võib kannatada ühe või kõikide vägivallatüüpide all, iga olukord on unikaalne. Vägivald võib toimuda nii suhtes olles kui pärast suhte lõppemist. Vägivald mõjutab kas otseselt või kaudselt ka lapsi.

Riskihindamise küsimustiku eesmärk on pakkuda vägivallaohvritega töötavatele spetsialistidele ühtset vahendit, mis aitab hinnata, kes ohvritest on kõrge riskiga ning kelle juhtumid tuleb riski vähendamiseks MARAC-i töörühmale edastada.

Juhul, kui juhtumiga on seotud lapsed, siis edastage see alati MARAC-i töörühmale – nii tagate, et laste turvalisus saab põhjalikult analüüsitud ja hinnatud.

Riskihindamise küsimustikku tutvustatakse ohvrile koos muu vajaliku dokumentatsiooniga:

- konfidentsiaalsuslepe;
- informatsiooni jagamise põhimõtted ja nõusoleku vorm;
- MARAC-i suunamise süsteem ja MARAC-i protsess.

Enne riskihindamise küsimustiku küsimuste esitamist

- Hinnake, kui palju aega ohvril teiega rääkimiseks on: kas praegu on ohutu rääkida? Millised on muud asjaolud, mis võiksid turvalist kontakti mõjutada?
- Määrake kindlaks vägivallaakti toime pannud isiku ja ohvrite laste asukoht.
- Selgitage, miks te neid küsimusi esitate ning kuidas see MARAC-iga seotud on.

Riskihindamise küsimustiku küsimuste esitamise ajal

- Tehke esimesel võimalusel kindlaks, keda ohver kardab – endist partnerit / praegust elukaaslast / perekonnaliiget.
- Kasutage sooneutraalseid sõnu, nagu näiteks „elukaaslane“ või „endine partner“. Turvalises keskkonnas tunnevad end paremini ka samasoolised inimesed, kes on suhetes vägivalda kogunud, ja julgevad oma seksuaalsest orientatsioonist ning lähisuhtevägivallast rääkida.

Riskihindamise küsimustiku tulemuste avaldamine ohvrile

Kui tuvastatud on suur risk, siis sellekohase tagasiside andmiseks ohvrile tuleb valida sobiv, tundlik viis. Oluline on arvestada ohvri seisundit ning rõhutada kaardistatud murekohti, viidates ohvri antud vastustele. Kannatanul võib olla hirmutav kuulda tagasisidet, mille kohaselt võib tal olla oht kannatada suurt kahju või lausa mõrva ohvriks langeda. Seega on riskidest rääkimiseks äärmiselt vajalik leida sobiv viis ning sõnastus.

Ka juhul, kui riskihindamisel on tuvastatud väike risk, tuleb oma hinnangu edastamisel vältida ohvri mure võimalikku pisendamist väites, et inimene ei ole hetkel suures ohus. Ohver võib arvata, et tema muresid ei peeta millekski, ning tunda abi palumise pärast piinlikkust. Sellisel juhul on võimalik selgitada, et mõõdetavad tegurid on seotud mõrva ja olulise kahjuga ning kui ohver kogeb tulevikus mistahes vägivalda, peaks ta sellest ikkagi kohe teavitama.

Iga juhtumi puhul tuleb erilist tähelepanu pöörata ankeedile järgnevale spetsialisti hinnangu osale. Küsimustiku tulemus ei ole lõplik riskihinnang, vaid annab spetsialistile olulist infot, mida on oluline hinnata ja analüüsida ning mille põhjal riskihinnang kujundada ja oma edasised sammud paika panna.

Ressursid

Tagage, et oleksite teadlik nii teie enda asutuse kui teiste organisatsioonide pakutavatest meetmetest, mida kannatanule pakkuda on võimalik!

VÄGIVALLA JA SELLE RISKITEGURITE KOHTA KÜSIMINE

Füüsiline vägivald

Küsimused 1, 10, 11, 13, 15, 18, 19 ja 23 puudutavad füüsilist vägivalda.

- Füüsilist vägivalda võib olla erinevat laadi: lükkamine, tõukamine, löömine, relvade kasutamine, kägistamine, juustest kiskumine, kinni hoidmine, kriimustamine vm.
- Oluline on hinnata, kas vägivald sageneb ning kas vägivallasituatsioonid muutuvad rän gemaks. Kui ohver ei ole kindel, siis võib küsida, kui mitu ning mis laadi vägivallaolukorda viimase aasta (kuu vm) jooksul esinenud on. Samuti võib ohver pidada päevikut, kuhu märgib nii füüsilise kui muu vägivalla olukorrad.
- Tähtis on püüda saada ülevaade vägivalla ulatusest. Ohvri viimagine kogetud vägivallasituatsioon ei pruugi alati olla kõige hullem, mis temaga on juhtunud.
- Vägivald võib olla suunatud ka teiste perekonnaliikmete vastu: lapsed, õed-vennad, eakad sugulased.
- Mõnikord tarvitatakse vägivalda ainult perekonna lemmiklooma vastu.
- Kui kannatanule on tekitatud kehavigastused või valu, on oluline vigastused fikseerida – näiteks esmaabiosakonnas, pere- või eriarsti juures. Oluline on dokumenteerida nii toimunu kui anda ohvrile teada, et ka võimalike edaspidiste vägivallasituatsioonide esinemisel on vajalik, et ta neist teavitaks.

Seksuaalvägivald

Küsimus 16 puudutab seksuaalvägivalda.

- Seksuaalvägivald võib sisaldada ähvardusi, seksuaalse alatooniga märkusi või lähenemiskatseid, sundi seksuaalvahekorda astuda, seksi ajal tahtlikult valu tekitamist või seksi ühendamist vägivalla ja relvade kasutamisega (ükskõik millises kohas, sh kodus, tööl või mujal).
- Kui ohver on kogunud seksuaalset vägivalda, on oluline teda julgustada ning motiveerida ka politseile sellekohast avaldust tegema.
- Kui ohver vajab erakorralist meditsiiniabi, tuleb ta saata seksuaalvägivalla kriisiabikeskusesse (SAK) või esmaabiosakonda, kus on kättesaadavad seksuaalvägivalla ohvritele mõeldud teenused nii asitõendite kogumise kui ravi eesmärgil. Seksuaalvägivalla ohver vajab abi nii meditsiinilistes, psühhosotsiaalsetes kui õiguslikes küsimustes.
- Rohkem infot seksuaalvägivalla kriisiabikeskuste (SAK-id) kohta: <http://www.palunabi.ee/sek-suaalvagivald>.

Sundimine, ähvardused ja hirmutamine

Sundimise, ähvarduste ja hirmutamise kohta on seotud küsimused 2, 3, 6, 8, 14, 17, 18, 19, 23 ja 24.

- Olulised detailid, mida siinkohal mõista ja hinnata: ohvri hirm toimepanija edasiste võimalike vägivallaaktide ees; keda ning kelle pärast ohver kardab (nt lapsed, õde-vend). Ohvrid tunnevad tavaliselt vägivalla toimepanija käitumist kõige paremini ning seetõttu on see küsimus olulise kaaluga.
- Au nimel toime pandud vägivallale on soovitatav mõelda küsimuste 12, 17 ja 18 puhul. Tuleks püüda täpsustada vägivallatseja käitumist ning mõelda perele laiemalt. Au nimel toime pandud vägivallategude korral võib kodus elada või pere- või lähikonda kuuluda rohkem kui üks toimepanija. Tegu võib olla ka naissoost sugulasega. (näiteks küsimus 17)

- Jälitamise ja ahistamise olukorrad on käsitletavad kriitilisemana, kui toimepanija ähvardab ka endale, ohvrile, või kellelegi teisele viga teha. Näiteks „*Kui mina sind ei saa, siis ei tohi sind ka keegi teine saada ...*”
- Kahjude tekkimise riskile võivad viidata ka näiteks ahistavad telefonikõned, tekstisõnumid, e-kirjad, ootamatud küllatulekud ohvri koju või töökohta, ahistav jälitamine, vara rikkumine või vandalism.
- Soovitage ohvril päevikut pidada: millal ja kus ning mil viisil teda ähvardatakse, kas keegi kuulis ähvardusi pealt, kas ähvardus tekitas ohvris hirmu.
- Lahkumine on ohtlik aeg – oluline on kindlaks teha see, kas ohver on püüdnud vägivaldsest lahku minna või kas teda on ähvardatud lahkumisele järgneva vägivaldaga. Lahkumise-
kujärgne jälitamine võib olla eriti ohtlik.
- Lähisuhtevägivalda ohvrid võivad mainida, et vägivaldseja teeb lemmikloomadele liiga, lõhub mööblit vm ning see tekitab neis hirmu, et vägivaldseja võib nende endi kallal ka füüsilist vägivalda kasutada. Selline hirmutamise on sage ja seda kasutatakse tihti kontrollimiseks ja hirmutamiseks.
- Mõned vägivaldsejad ei järgi kohtuotsuseid või lastega kohtumise korda. Varasemaid rikku-
misi saab seostada suurema vägivallariskiga tulevikus.
- On ohvreid, kes tunnevad hirmu oma partneri või endise partneri kriminaalse mineviku pärast. On oluline meeles pidada, et isikud, kes on minevikus olnud vägivaldsed, võivad tõenäoliselt kahjustada ka praeguseid partnereid – isegi siis, kui varasemad vägivaldteod ei olnud suunatud elukaaslase ega perekonnaliikme vastu (välja arvatud au nimel sooritatud vägivaldteod – sellisel juhul ei ole vägivaldsejaid tavaliselt kriminaalkorras karistatud).

Emotsionaalne vägivald ja isolatsioonis hoidmine

Küsimused 4, 5 ja 12 puudutavad emotsionaalset vägivalda ja ohvri isolatsioonis hoidmist.

See võib toimuda samal ajal muu vägivaldaga või eraldi või olla alanud ammu enne füüsilist vä-
givalda. Sellist tüüpi vägivalda tagajärjel võib ohver juhtunud süüdistada iseennast ning olukorra
tõsidust eitada. Oluline on aidata ohvril mõista, millise ohuga tema ise ning tema lapsed silmitsi
seisavad.

- Ohvril keelatakse kohtuda pere või sõpradega, luua tugivõrgustikku või omada raha.
- Au nimel toime pandud vägivallaaktide ohvrid räägivad isoleerimisest ning kodus „vangis“
istumisest. See on tõsine märk võimalikust tulevases kahjust.
- Vägivalla ja isoleerituse tõttu tunnevad ohvrid, et neil pole muud võimalust kui vägivaldseja-
ga edasi elada, sest neil on hirm võimalike eesootavate raskuste ees, mis lahkudes kaasneda
võivad. See kõik mõjutab ohvri vaimset tervist ja on oht depressiooni, suitsiidsuse vm tekkimi-
seks.
- Samuti määratletakse ohvri riski suuremana, kui tema partneril või endisel partneril on vaimse
tervise häire (nt depressioon) või sõltuvusprobleem (narkootikumide või alkoholi kuritarvita-
mine).
- See asjaolu võib suurendada ohvrite isoleerituse tunnet – tunnet, et spetsialistid ei mõista
neid või mõistavad nad hoopis hukka. Ohver võib tunda hirmu, et taolise mure jagamine põh-
justab talle ja vägivaldsejale probleeme, ning kui peres on lapsi, võib ohver karta laste pärast
(näiteks et lapsed eemaldatakse probleemsest perest). Neid riske käsitlevad küsimused 21 ja
22.

Lapsed ja rasedus

Küsimused 7, 9 ja 18 puudutavad rasedust ja lapsi, ning aitavad välja selgitada, kas on käimas
vaidlused lapse hooldusõiguse pärast.

- Laste (ka kasulaste) olemasolu võib suurendada ema kogetava koduvägivalda riski. Ka lapsed
võivad vägivalda pealt näha, kogeda ja seeläbi otseselt kannatada.
- Rasedus ja lapse paar esimest eluaastat on vägivaldses suhtes ohtlik periood. Füüsiline
vägivald võib esimest korda esineda või süveneda just kas raseduse ajal või lapse paari
esimese eluaasta jooksul. Sel ajal on perega seotud tavaliselt palju spetsialiste (pereõde, äm-

- maemand), kes saavad olla teadlikud ohvri ja laste, ka sündimata laste, riskidest.
- Vägivallatseja võib lapsi ära kasutada, et ohvrile ligi pääseda; vägivallasituatsioonid võivad toimuda kohtumisel lapsega; samuti võib ohver tunda suurt hirmu, et vägivallatseja teeb lastele mingil moel viga.
  - Lastekaitseeaduse kohaselt tuleb ohver suunata edasi ka lastekaitsetöötajate huviorbiiti.

Majanduslik vägivald

Majanduslikku vägivaldada puudutab küsimus 20.

- Sageli avaldab lähisuhtevägivalla ohver, et partner või endine partner kontrollib teda finantsiliselt. Riskihindamist tehes tuleb tähelepanu pöörata sellele, kuidas majanduslik kontroll ohvrite abiotsimise võimalusi mõjutab. Näiteks ohver võib vägivallatsejast rahaliselt sõltuda ning tal ei pruugi olla isiklikku sissetulekut. Ohver võib tunda, et olukord on halvenenud, kuna partner või endine partner on kaotanud töö.
- Oluliseks võib osutuda kannatanu võlanõustaja juurde suunamine, et pakkuda abi oma majanduslikust seisust ülevaate saamisel ning aidata näha võimalusi, kuidas kannatanu saaks raha enda turvalisuse tarbeks kasutada.

DASH-I RISKIHINDAMISE KÜSIMUSTIKU KASUTAMINE

Küsimustiku eesmärgid

- Aidata spetsialistidel tuvastada suure riskiga lähisuhtevägivalla, jälitamise ning ka au nimel toime pandud vägivalla juhtumeid.
- Otsustada, millised juhtumid tuleb MARAC-i töörühmale edasi saata ning millist abi võib vaja minna. **Täidetud küsimustik on oluline tõendusdokument, millele tulevikus juhtumi käsitlemisel viidata saab.**
- Pakkuda MARAC-i protsessiga seotud asutustele ja organisatsioonidele ühtset vahendit ja arusaama lähisuhtevägivalla (ka jälitamise ning au nimel toime pandud vägivalla) riskide käsitlemiseks.
- Võimaldada spetsialistidel ja ametkondadel teha ohvreid kaitsvaid otsuseid juhtumeid (sealhulgas mõrvade ja raskete vigastustega seoses) süvitsi uurides, kasutades selleks riskihindamise kõige levinumaid mudeleid.

Kui täidate küsimustikku esimest korda, on soovitatav läbi lugeda kogu MARAC-i juhendmaterjal. Soovitatav on küsimustik täita peale vestlust ohvriga ning lähema info kogumist juhtumi kohta, kuid seda on võimalik täita ka kohtumise ajal, selgitades kannatanule selle põhjust ning eesmärki.

Risk on dünaamiline ja võib väga kiiresti muutuda. Hea tava on pärast igat uut vägivallaolukorda küsimustik uuesti üle vaadata.

MARAC-i töörühmale esitamise soovituslikud kriteeriumid:

- 1 Professionaalne hinnang:** kui spetsialistil on suur mure ohvri olukorra pärast, tuleb juhtum MARAC-i töörühmale edastada. On juhuseid, kui ohvriga seotud vägivallakontekst tekitab spetsialistis muret hoolimata sellest, et ohver ei ole suutnud avaldada infot, mis tema riski selgemalt määratleda võimaldaks. **See võib viidata suurele hirmule, aga ka kultuurilistele barjäärile või – iseäranis au nimel toimunud vägivalla puhul – keelebarjäärile.** Hinnang põhineb spetsialisti kogemusel ja/või ohvri nägemusel riskidest, isegi kui nad ei vasta alljärgnevale kriteeriumitele 2 ja/või 3.
- 2 Nähtavalt suur risk:** linnukeste arv küsimustikus. Kui jah-vastuseid on 14 või enam, tuleb juhtum MARAC-i töörühmale edastada.
- 3 Vägivalla eskaleerumise võimalus:** mitu korda on ohver lähisuhtevägivalla tõttu politsei kutsunud. Selle kriteeriumi abil saab kindlaks määrata juhtumid, mille riskitegurid nimekirjas ei kajastu, kuid mille puhul vägivald paistab eskaleeruvat ning on mõistlik olukorda MARAC-i

koosolekul edasi arutada. Eesti politseipraktikas peetakse ohu märgiks kaht või enamat väljakutset, kuid **ohu tuleb siiski eraldi hinnata** olenevalt politsei võimalustest teie piirkonnas.

Riskihindamise teinud spetsialisti professionaalsel hinnangul on oluline tähtsus riskide lõplikul määratlusel. Küsimustiku tulemused ei anna ainuüksi lõplikku hinnangut, vaid ka raamistiku, mille põhjal kujundada hinnang ja edasised sammud (lisaküsitlemine, analüüs, riskide haldamine – kas MARAC-i kaudu või muul moel) paika panna.

Kohalik MARAC-i võrgustik määrab ise kindlaks ohvrite juhtumite MARAC-i tööruhmale edastamise künnise oma piirkonnas.

DASH-I RISKIHINDAMISE ANKEET

Küsimustik on mõeldud lähisuhtevägivalla ohvritega töötavatele spetsialistidele vägivallakogemuse hindamiseks ning see aitab välja selgitada, kas ohvri turvalisus on ohus ja tema juhtum on vaja seetõttu MARAC-i tööruhmale edasi suunata.

Selgituseks ohvrile

Selgita kannatanule, et järgnevad küsimused puudutavad ... [*vägivalla toime pannud isiku(te) nimi (nimed)*], kellest tuleb vastamisel lähtuda. Lisa selgituse juurde, et küsimuste esitamise eesmärk on tagada ohvriks langenud isiku ohutus ja kaitse.

Ankeedi täitmise juhend

Küsimused jagunevad põhi- ja lisaküsimusteks. Iga põhiküsimuse juures tee ristike kasti (JAH/EI/EI TEA), lähtudes ohvri vastustest, vajaduse korral lisa kommentaar. Kui info ei pärine otse ohvrielt, lisa infoallikas kommentaari lahtrisse. Seal, kus on toodud lisaküsimus, tee vastavasse kasti rist ohvri vastuse järgi, kui vaja, täpsusta või kasuta vastamiseks numbrilist skaalat (2. küsimus). Põhiküsimused on poolpaksus kirjas ja neid on 24. Hallid kastid tähistavad lisaküsimusi, need jäta tühjaks. Tulemuse arvutamiseks loe kokku kõik põhiküsimuste vastused JAH-tulbas (vt lisaks MARAC-i tööruhmale esitamise soovituslikke kriteeriumeid). Lisaküsimuste vastuseid tulemuse arvutamisel ei kasutata. Lõplikku edasisuunamise otsust tehes on soovitatav arvesse võtta ka lisaküsimuste vastuseid ning kliendi hirmu suurust 2. küsimuses sisalduval skaalal. 14 ja enam jah-vastust viitab nähtavalt selgele suurele riskile.

Andmed ohvri kohta

Sugu	☐ N ☐ M
Vanus	
Rahvus	
Alaealised lapsed peres [arv ja vanus(ed)]	
Vägivalda tarvitanud isik [nimi ja seotus ohvriga]	
Kas ohver ja vägivallatseja on endiselt suhtes?	☐ jah ☐ ei

	JAH	EI	EI TEA	KOMMENTAAR
<p>1. Kas juhtunud olukord põhjustas vigastusi? Kui jah, siis milliseid? ☐ verevalumid (sinikad) ☐ marrastused ja kriimustused ☐ luumurrud ja nihestused ☐ murdunud hambad ☐ verejooks ☐ muu (palun täpsusta, mis)</p> <hr/> Kas ta on tekitanud sulle ka varem vigastusi? ☐ jah ☐ ei				
<p>2. Kas sa tunned tema juuresolekul hirmu? Skaalal 0-10, kui suurt hirmu sa tema suhtes tunned? (0 - üldse mitte, 10 - väga tugev hirm) 0-1-2-3-4-5-6-7-8-9-10</p>				
<p>3. Kas sa kardad vägivalda kordumist? Kui jah, siis mida sa täpsemalt kardad?</p> <hr/>				
<p>4. Kas ta keelab/takistab sul teiste inimestega kohtuda/suhelda ja/või tunned end isoleeritult? Kui jah, siis kellega ta keelab/takistab sul kohtuda/suhelda: ☐ perega ☐ sõpradega ☐ teistega (palun täpsusta, kellega) _____</p>				
<p>5. Kas sa oled masenduses? Kas sul on esinenud (viimasel ajal, temaga kooselu ajal) eneseta-pumõtteid? ☐ jah ☐ ei</p>				
<p>6. Kas sa oled viimase aasta jooksul temast lahku läinud või seda teha püüdnud?</p>				
<p>7. Kas teie vahel on olnud konflikte lapsega/lastega suhtlemise teemadel?</p>				
<p>8. Kas ta helistab, kirjutab, kontakteerub, jälitab või ahistab sind pidevalt? Kui JAH, siis kui tihti? ☐ iga päev ☐ kord nädalas ☐ harvem</p>				
<p>9. Kas sa oled rase või oled viimase 18 kuu jooksul sünnitanud?</p>				
<p>10. Kas vägivald on muutunud sagedasemaks?</p>				
<p>11. Kas vägivald on muutunud tõsisemaks?</p>				
<p>12. Kas ta üritab kontrollida kõike, mida sa teed? Kas ta on liigselt armukade? ☐ jah ☐ ei</p>				
<p>13. Kas ta on sinu vastu kasutanud relvi või sind rünnanud muude esemetega?</p>				
<p>14. Kas ta on kunagi ähvardanud sind või kedagi teist ära tappa?</p>				

<p>15. Kas ta on kunagi üritanud sind puua, kägistada, lämmatada, uputada, põletada või teha muud sellist?</p>				
<p>16. Kas ta on teinud seksuaalse sisuga tegevusi, mis on pannud sind end halvasti tundma või sulle haiget teinud?</p>				
<p>17. Kas peale tema on veel keegi, keda sa kardad? Kui jah, siis, kes ja mis põhjustel sa teda kardad?</p> <p>_____</p>				
<p>18. Kas ta on vigastanud kedagi teist? Kui jah, siis palun täpsusta, kellele on haiget tehtud. ☐ laps(ed) ☐ muu pereliige ☐ keegi eelnevatest suhtest ☐ keegi muu (palun täpsusta)</p> <p>_____</p>				
<p>19. Kas ta on kunagi kohelnud halvasti mõnda looma?</p>				
<p>20. Kas sul on rahalisi raskusi? Kas sa sõltud temast rahaliselt? ☐ jah ☐ ei</p>				
<p>21. Kas tal on viimase aasta jooksul olnud probleeme narkootikumide, alkoholi, retseptiravimite või vaimse tervisega? Kui jah, siis palun täpsusta, millega: ☐ alkohol ☐ narkootikumid ☐ ravimid ☐ vaimne tervis ☐ muu (palun täpsusta)</p> <p>_____</p>				
<p>22. Kas ta on kunagi üritanud sooritada enesetappu või ähvardanud seda teha? Kui jah, siis kas see oli: ☐ enesetapukatse ☐ enesetapuga ähvardamine ☐ mõlemad</p>				
<p>23. Kas teda on kunagi kriminaalkorras karistatud või ta on toime pannud seaduserikkumisi, mille tõttu ta on olnud politseis uurimise all? Kui jah, siis palun täpsusta, mis põhjustel: ☐ lähisuhtevägivald ☐ seksuaalvägivald ☐ muud laadi vägivald ☐ muu (palun täpsusta)</p> <p>_____</p>				
<p>24. Kas ta on kunagi rikkunud määratud karistuse(te) tingimusi/kohtu piiranguid või ametlikku kokkulepet selle kohta, millal ta sind ja/või lapsi näha võib? (sa võid mõelda ka tema eelmistele suhetele) Kui jah, siis palun täpsusta, millega oli tegemist: ☐ viibimiskeeld ☐ lähenemiskeeld ☐ lapsega kohtumise kord ☐ muu (palun täpsusta)</p> <p>_____</p>				

Spetsialisti hinnangu langetamiseks olulised aspektid

<p>Kas on veel olulist infot (kas ohvrilt endalt või spetsialistilt), mis võiks riski suurendada? Mõelge ohvri olukorrale (ega tal pole erivajadust?), alkoholi või narkootikumide kuritarvitamisele, vaimse tervise häiretele, kultuurilistele või keelelistele barjääridele, au nimel toime pandud vägivallaakte õigustavatele uskumustele, isolatsioonis hoidmisele ning sellele, mida ohver rääkimata on jätnud.</p> <p><i>Kas ohver on nõus pakutavat abi vastu võtma? Kirjelda.</i></p>	
<p>Mõelge vägivallatseja elukutsele või hobidele. Kas see annab talle ligipääsu relvadele? <i>Kirjelda.</i></p>	
<p>Millised on ohvri olulisimad prioriteedid iseenda turvalisuse suurendamisel?</p>	

<p>Kas hindate, et on piisavalt põhjust see juhtum MARAC-i töörühmale edastada?</p>		<p>Jah ☐</p> <p>Ei ☐</p>
<p>Kui jah, siis kas te olete suunamise juba teinud?</p>		<p>Jah ☐</p> <p>Ei ☐</p>
<p>Allkiri</p>		<p>Kuupäev</p>
<p>Kas hindate, et pere lapsed on mingil moel ohus?</p>		<p>Jah ☐</p> <p>Ei ☐</p>
<p>Kui jah, siis kas olete teinud samme, et lapsi kaitsta?</p>	<p>Jah ☐</p> <p>Ei ☐</p>	<p>Suunamise kuupäev</p>
<p>Allkiri</p>		<p>Kuupäev</p>
<p>Nimi</p>		

Spetsialisti märkmed

“Riskikäitumise ennetamine, riskis olevate perede toetamine ning turvalise elukeskkonna arendamine”

MARAC-I SUUNAMISLEHT

MARAC-i suunamised tuleb saata **krüpteeritud e-kirjaga või muul turvalisel moel.**

Suunav asutus			
Kontaktisik(ud)			
Telefon / E-post			
Kuupäev			
Ohvri nimi		Ohvri sünniaeg	
Aadress			
Telefoninumber		Kas sellele nr.-le helistada on ohutu?	Jah / Ei
Palun lisage muu oluline kontakt-info, nt. sobiv aeg helistamiseks			
Muud andmed (kui teada)	Rahvus E ☐ / V ☐ Etn.vähemus ☐ Erivajadustega ☐ LGBT ☐ Sugu M / N		
Vägivallatseja(te) nimi		Vägivallatseja(-te) sünniaeg	
Vägivallatseja(te) aadress		Suhe ohvriga	

Lapsed (vajadusel lisage ridu)	Sünnikpv.	Suhe ohvriga	Suhe	Aadress	Kool (kui teada)

Põhjus suunamiseks / lisainfo:

Professionaalne hinnang	Jah / Ei	Nähtavalt kõrgenenud risk (14 või rohkem „DASH“ riskiküsimustikus)	Jah / Ei
Võimalik eskaleerumine (2 või enam politseiväljakutset)	Jah / Ei	MARAC-is korduvalt (uus vägivaldlajuhtum 12 kuu jooksul viimasest suunamisest)	Jah / Ei
Kui jah, täpsustage lisamise kuupäev / (kui teada)			
Kas ohver teab MARAC-i suunamisest?	Jah / Ei	Kui ei, siis miks?	
Kas olete saanud nõusoleku?	Jah / Ei		
Keda ohver kardab? (nimetage kõik potentsiaalsed ohuallikad, mitte ainult peamine vägivalatseja)			
Kellega on ohvri arvates ohutu rääkida?			
Kellega ei ole ohvri arvates ohutu rääkida?			
Kas ohver on varem mõnesse teise MARAC-i suunatud?	Jah / Ei	Kui jah: kus / millal?	

KLIENDI NÕUSOLEK

Põlva MARAC-i koostöövõrgustik

MARAC-i töörühmale suunatakse juhtum, kui riskihindamine näitab, et vägivald on raske ning võib korduda, ja selleks, et parandada kannatanu ohutust ja turvalisust.

MARAC-i juhtumipõhise võrgustikutöö meetodit rakendatakse kliendi nõusolekul.

MARAC-i koosolekul tutvub erinevatest spetsialistidest töörühm kliendi olukorraga ning selle järgi töötatakse olukorra parandamiseks välja turvalisuse plaan. Spetsialistid lepivad kokku edasistes tegevustes ja vastutavad selle eest, et kokkulepitud abistavad tegevused tehtud saaks.

Selleks, et koostada kliendi vajadustest lähtuv turvalisuse plaan ja aidata kaasa kliendi olukorra paranemisele, on oluline, et spetsialistide töörühm jagab omavahel juhtumit puudutavat informatsiooni. Et kliendi juhtumi kohta teavet jagada, on vajalik kliendi kirjalik nõusolek, et tema juhtumi kohta käivat informatsiooni saaks MARAC-i töörühmas konfidentsiaalselt käsitleda. Seetõttu on tähtis ka kliendi olukorra põhjalik kaardistamine.

MARAC-i koosolekust võivad kliendid ise osa võtta või kaasata sinna enda tugiisiku.

Kliendi nõusolek juhtumipõhise võrgustikutöö meetodi rakendamiseks

Annan oma nõusoleku minu juhtumi kohta info jagamiseks võrgustikupartneritega ning juhtumipõhise juhtumikorralduse meetodi MARAC rakendamiseks vaid seaduses sätestatud juhtudel ja korras ning minu abistamise eesmärgil isikuandmete töötlemiseks, sh eriliigiliste isikuandmete töötlemise edasiandmiseks kolmandatele isikutele e-posti teel krüpteeritult ja/või paber kandjal.

Mulle on selgitatud MARAC-i juhtumikorralduse põhimõtteid ja kasutamist, juhtumikorralduse võrgustiku kaasamist minu juhtumiga tegelemisel, kokkuleppeid edasise töökorralduse kohta.

Mulle on selgitatud minu isikuandmete kasutamisega seonduvat, sealhulgas seda, milliseid minu isikuandmeid juhtumi korraldamisel võidakse kasutada ning edastada asjasse puutuvatele kolmandatele isikutele, ning isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi seoses isikuandmete töötlemisega.

Nõusolek on antud vabatahtlikult.

Soovin olla isiklikult kohal, kui minu juhtum esitatakse töörühmale: jah / ei

Kliendi nimi _____ Kuupäev _____ Allkiri _____

Nõusoleku võtja _____ Kuupäev _____ Allkiri _____

VÄGIVALLA TÕSIDUSE HINDAMISE ABIVAHEND (HESTIA FUND)

Riskihinnangu kujundamise ja kirjeldamise abivahend spetsialistile

Vägivalla või väärkohtlemise tõsiduse hindamise abivahend on mõeldud kasutamiseks koos DASH-i riskihindamise ankeediga. Abivahend kujutab endast raamistikku, mis aitab spetsialistidel kaardistada ja hinnata vägivalla erinevaid aspekte. Abivahendi kasutamine omakorda aitab lahendada juhtumeid ühtlasemalt ning analüüsitumalt, seda eriti MARAC-i juhtumite puhul.

Vägivalla tõsiduse hindamisel pöörake erilist tähelepanu DASH-i riskihindamise ankeedi nendele küsimustele, mis uurivad hetkel aktuaalseid vägivallajuhtumeid ja **vägivalla eskaleerumise võimalust**. Aktuaalseteks vägivallajuhtumiteks on soovitatav lugeda juhtumid, mis on aset leidnud viimase kolme kuu jooksul.

Iga juhtum on unikaalne ning kannatanu antud informatsiooni hindamisel on spetsialisti professionaalne hinnang äärmiselt oluline, et ohvri turvalisus saaks tagatud. **Vägivalla tõsiduse analüüsimisel tuleb alati arvestada konteksti ja situatsioone, milles teatud käitumine on esinenud.** Näiteks uimastite, k.a alkoholi väärkasutamine võib suurendada riske. Samuti on oluline teadvustada kultuurilise konteksti mõjusid, mida vägivalla tõsiduse hindamisel ja pädeva otsuse tegemisel arvesse võtta.

Kui veerus „Kas esineb vägivaldsust?“, on vastatud küsimustele „jah“, märgistage iga jah-vastus ning seejärel analüüsige teistes veergudes olevaid vastuseid, et otsustada vägivalda tõsiduse, eskaleerumise ohu ja sageduse üle.

Vägivalla/ väärkohtlemise liik	Kas esineb vägivaldsust?	Vägivalla tõsidus	Vägivalla tõsiduse eskaleerumine (viimased 3 kuud)	Vägivalla sageduse eskaleerumine (viimased 3 kuud)
Füüsiline	jah ei ei tea vastamata	suur keskmine väike	sagenenud muutumatu vähenenud	sagenenud muutumatu vähenenud
Seksuaalne	jah ei ei tea vastamata	suur keskmine väike	sagenenud muutumatu vähenenud	sagenenud muutumatu vähenenud
Jälitamine ja ahistamine	jah ei ei tea vastamata	suur keskmine väike	sagenenud muutumatu vähenenud	sagenenud muutumatu vähenenud
Armukadedus ja kontrolliv käitumine / emotsionaalne väärkohtlemine	jah ei ei tea vastamata	suur keskmine väike	sagenenud muutumatu vähenenud	sagenenud muutumatu vähenenud

Vormi aitab täita alljärgnev tabel.

Füüsiline vägivald			
Ei	Väike	Keskmine	Kõrge
Mitte kunagi või mitte praegu	Löömine, lükkamine; ilma vigastusteta.	Löömine, lükkamine; kestev valu või hingevalu või kergete vigastuste tekitamine.	Tugev/märgatav hingevalu, haavad, rebendid, valu, rasked põrutused, põletused, luumurrud, tapmisähvardused ja -katsed partneri või laste või sugulaste või koduloomade kohta. Kägistamine, vee all hoidmine või relvaga ähvardamine või relva kasutamine, teadvusekaotused, peavigastused, sisemised vigastused, püsivad vigastused, nurisünnitused.
Seksuaalne vägivald			
Ei	Väike	Keskmine	Kõrge
Mitte kunagi või mitte praegu	Seksuaalse alatooniga häirivad märkused, solvangud.	Pealesunnitud seks, vastumeelsed puudutused, ilma vägivallata teod; käitumine, mis paneb kannatanut tundma end ebamugavalt seksi, oma soolise identiteedi või seksuaalse orientatsiooni suhtes.	Ähvardustega või jõuga pealesunnitud seks, vägistamine, rasked seksuaalsed rünnakud. Meelega valu tekitamine seksi ajal, seksi ja vägivaldsuse kombineerimine, kaasates relvi; laste seksuaalne väärkohtlemine ja sunnib partnerit seda pealt vaatama, pealesunnitud prostitutsioon, teadlik STLI/HIV/AIDSi levitamine.
Ahistamine või jälitamine			
Ei	Väike	Keskmine	Suur
Mitte kunagi või mitte praegu	Juhuslikud telefonikõned, sõnumid või e-kirjad.	Sagedased telefonikõned, sõnumid või e-kirjad.	Pidevad/obsessiivsed telefonikõned, sõnumid või e-kirjad, kutsumata külaskäigud koju, töökohta jne või jälgimised. Vara kallal vandaalitsemine või vara hävitamine, kannatanu jälitamine pärast lahkuminekut, partneri või teiste pereliikmete ähvardamine mõrva või enesetapuga, seksuaalvägivaldaga ähvardamine, teiste kaasamine jälitustegevusse.
Armukadedus või kontrolliv käitumine / emotsionaalne vägivald			
Ei	Väike	Keskmine	Kõrge
Mitte kunagi või mitte praegu	Kannatanu ajaline kontrollimine, mõningane isoleerimine perekonnast/sõpradest või tugi-võrgustikust, avalikust elust ära lõikamine.	Suurenenud kontroll kannatanu aja suhtes, olulisel määral isoleerimine perekonnast/sõpradest, kirjavahetuse või telefonikõnede kontrollimine, rahaliste vahendite juurdepääsu kontrollimine, irratsionaalsed süüdistused truudusetuse kohta, kannatanu pidev kritiseerimine partnerina/naisena/emana.	Kontrollib enamikku või peaaegu kõiki kannatanu igapäevaseid tegevusi, ravimite võtmist, vajalike teenuste kättesaadavust (eriti oluline puudega kannatanute puhul); ekstreemne domineeriv käitumine, nt usub, et partner kuulub täielikult talle. Äärmuslik armukadedus, nt „Kui mina ei saa sind, siis ei saa ka keegi teine“, ja sellest tulenev käitumine. Inimese lukustamine, kinni hoidmine, tema liikumiste märgatav piiramine, ähvardused laste äravõtmise kohta. Suitsiidiga/mõrvaga ähvardamised, teiste pereliikmete kaasamine, aumõrvad. Seksuaalse sisuga info (fotod internetis, nt Facebookis, avalikes kohtades) avaldamisega ähvardamine teistele pereliikmetele, usulises ringkonnas või kohalikus kogukonnas.

TURVALISUSE PLAAN

Mille jaoks see on?

- Turvalisuse plaan annab võimaluse kaardistada nii riskihindamise tulemusel tuvastatud riskid kui ka kannatanu või spetsialisti hinnangust tulenevad ülejäänud probleemkohad.
- Annab võimaluse kannatanule antud **soovitused ja nõuanded** dokumenteerida.

Eesmärk on luua kliendile tema enda vajadustest ja olukorrast lähtuv plaan.

Kuidas plaani kasutada?

- **Plaan** aitab vaadelda riskihindamise tulemusena tõstatunud teemasid ja riske. See annab võimaluse koos kannatanuga otsustada selle üle, millele keskenduda ja kuidas turvalisuse plaani luua. Kõigile tuvastatud riskidele tuleb tähelepanu pöörata. Plaani kasutatakse selleks, et kokku leppida vajalikud tegevused, tegevuste elluviimise ajakava ning tegevuste eest vastutaja.

Näiteks tuleb kokku leppida tegevus juhuks, kui on tuvastatud oht, et vägivallatseja võib ohvri vastu kasutada relvi, või on vaja laiendada kliendi sotsiaalset võrgustikku, suunates ta tugirühma. Tuleb valmis olla uute plaanide loomiseks või vanade uuendamiseks, kui selleks tekib kliendi olukorra muutudes vajadus.

Esiolgne turvalisuse plaan keskendub kliendi akuutsele turvalisusele, kuid edaspidised plaanid võivad juba puudutada nii lühiajalisi või ka veidi pikemaajalisi eesmärke.

Ära unusta rääkida kliendiga vägivalla kordumise võimalikkusest tulevikus – mida sel juhul teha ja milliseid võimalusi siis kasutada.

- **Soovitused ja nõuanded** annavad ülevaate abi saamise võimalustest suure lähisuhtevägivalda riskiga klientidele. Kõiki kirjeldatud võimalusi ei pruugi klient küll kohe soovida kasutada. See abi saamise võimaluste nimekiri peab olema hetkel asjakohane ning seda tuleb jooksvalt muuta, võttes arvesse piirkonna teenuseid või olemasolevaid võimalusi. Oluline on lisada teenusepakujate kontaktid.

Lisatud on võimaluste ja nõuannete meelespea (lisa A).

Kui kliendi turvalisuse plaan on täidetud, lisa see kliendi dokumentide juurde ning kui see on ohutu, siis anna koopia ka kliendile kaasa.

Turvalisuse plaan

Soovitused ja nõuanded

Mõtlege läbi, kas on turvaline võtta see plaan endaga koju kaasa? Kus Sa seda hoiaksid?

Lk nr _____

Lisada see kliendi dokumentide juurde ning kui see on ohutu, siis võib anda koopia ka kliendile kaasa.

Üldine turvalisuse plaan	Lahutus ja lahkuminekujärgne periood
Rutiin / turvalisus kodus, tööl, sotsiaalsed suhted / põgenemisteede plaan / koodsõnad	Koodsõnad / põgenemisteed / plaan lahkumiseks / tugi peale lahkuminekut
Seadusandlik pool	Lapsed
Seadusandlikud ja õiguslikud võimalused / politsei teavitamine / tugi kohtus / (seadus) rikkumised / kontaktid lastega / elukoht ja kodakondsus / kaitse teemad / immigratsioon / kriminaalhooldusega seonduv	(Eks)partneri, teiste pereliikmete läbikäimine laste ja kooliga / vanema staatus / lastekaitsetöötaja juurde suunamine / toetus lastele

Lk nr _____

Rahaasjad	Majutus ja turvalisus
Ligipääs finantsasjadele, toetused / majutuse piirkonnad / immigratsiooniteemad seoses finantsidega	Majutus hädaolukorras ja pikas perspektiivis / turvalisuse abinõud / tuleohutus
Tervis ja heaolu	Lisatoetamise võimalused
Akuutsed meditsiinilised vajadused, ligipääs seksuaalervisega seotud teenustele ning üldistele tervishoiuteenustele, vaimse tervise teenused ning kliendi erivajadusi arvestavad teenused	Vaimne tervis / erivajadused

Teenuseosutajate kontaktid ning lahtiolekuajad:

Soovitused ja nõuanded

Lisa A: turvalisuse plaan

Mõttele läbi, kas on turvaline võtta see plaan endaga koju kaasa? Kus Sa seda hoiaksid?

Kasuta meelespead, et kaardistada erinevaid võimalusi, mis võiksid aidata kaasa kliendi turvalisusele. Lisa see kliendi dokumentide juurde ning kui see on ohutu, siis võib anda koopia ka kliendile kaasa.

Üldine turvalisuse plaan	Lahutus ja lahkuminekujärgne periood	Põgenemiskott. Mida kaasa pakkida?
<ul style="list-style-type: none"> Mõelge läbi konkreetse kliendi riskitegurid, mis võivad ähvardada teda kodus / tööl / sotsiaalsetes suhetes. Kas klient on neist riskidest teadlik? Planeerige põgenemisteed-konnad. Aidake kliendil luua koodsõnad lastega või usaldusisikutega, et edastada abipalve. Juhtige tähelepanu sellele, et telefoni akud oleks täis laetud ning laadijad käepärast. Muutke liikumistrajektoore, kus vähegi võimalik, nt eri bussiliinid. Kuidas on tagatud turvalisus tööl? Kas tööandja teab, mis toimub? Suunake suure riskiga kliendid pöörduma MARAC-i võrgustiku poole. 	<ul style="list-style-type: none"> NB! Lahutus ja sellele järgnev aeg on kliendile ohtlik – võimaluse korral hoidke regulaarset kontakti. Koodsõnad võivad olla abiks, et kutsuda abi. Rääkige läbi kliendi põgenemisteedkond. Soovitage kliendil pakkida põgenemiseks kott. Kui klient käib kuskil regulaarselt (nt lapsega arstil või ülikoolis), saab ta seda aega kasutada kodust lahkumiseks. Kui klient on kodust lahkunud, soovita tal muuta ära telefoninumber, samuti peaks ta muutma oma ruutseinset käitumist. Lahkumisplaanidest tohib klient rääkida ainult inimestele, keda ta tõeliselt usaldab. 	<ul style="list-style-type: none"> Vahetusriided endale ja lastele Dokumendid endale ja lastele (ID-kaardid, passid, sünnitunnistused, juhiloa) Raha – pangakaardid Maja- ja autovõtmed Toetuste kohta info Ravimid ja kordusretseptid Maja- ja autodokumendid Tervise-, maja-, autokindlustuse dokumendid Päevik Laste mänguasjad Perefotod Hiljutine foto vägivaldlastest – politseile <p>Kott võiks olla kokku pakitud enne kodust lahkumist ja selle võiks peita kuskile või anda hoiule kellelegi, keda saab usaldada.</p>
Tervis ja heaolu	Seadusandlik pool	Lapsed
<ul style="list-style-type: none"> Kas klient vajab toimunud vägivaldsituatsiooni tõttu mingit laadi meditsiinilist sekkumist? Kas klient vajab mingit laadi tervishoiuteenuseid? Nt günekoloogi, hambaarsti või ämmaemanda teenuseid. Kas klient vajab seksuaal-tervist puudutavaid teenuseid? Kas tarvitatakse uimasteid või muid narkootilisi, sõltuvust tekitavaid aineid? Kas klient vajab mingeid vaimse tervise teenuseid? 	<ul style="list-style-type: none"> Millised seaduslikud võimalused klienti toetavad? Julgusta klienti politseid teavitama. Kas klient vajab tuge kohtus? Millised tsiviilõiguslikud võimalused kliendil on? Kas klienti on vaja suunata jurii-dilisele nõustamisele? Kas esineb mingeid seadusrikkumisi, tsiviil- või kriminaalkaristusi? Kas lapsed on seotud? Kas lastele on vaja mingit õiguslikku kaitset? 	<ul style="list-style-type: none"> Kas vägivaldlastel on kontakt lastega? Kas ja kellele on määratud hooldusõigus? Kas kool/lasteasutus teab olukorrast? Kas kool/lasteasutus on kaasatud olnud vanemate tülidesse? Kas kool/lasteasutus peaks olema kaasatud mingites otsustesse või määrustesse või karistusotsusesse? Mõelge, millist abi lapsed vajaksid?

<ul style="list-style-type: none"> • Kas kliendil on erivajadusi, mis mõjutavad tema turvalisuse tagamise võimaluste kasutamist? • Milline on kliendi laiem/kaugem tugivõrgustik? 	<ul style="list-style-type: none"> • Immigratsiooniteemad. Kas klienti on vaja suunata immigratsiooniga seotud nõustamisele? • Kas rahaline olukord mõjutab kliendi võimalusi? • Kas klient või jälitaja on kriminaalhoolduse all? 	
Majutus ja turvalisus	Rahaasjad	Lisatoetamise võimalused
<ul style="list-style-type: none"> • Kas klient vajab ajutist varjupaika/majutusteenust? • Millised on teised majutusvõimalused? Milline oleks kõige turvalisem variant? Kuidas on lood majutusega pikemaajalises mõttes? • Kas varjupaik on sobiv ja vajalik lahendus? • Turvalisuse abinõud? Lukud, kellad, turvasüsteemid. • Tuletõrjeohutus? • Kas üürikorteri omanik või korteriühistu teab, mis toimub? • Kas on mingeid võlgnevusi? • Kuidas on lood vägivaldseja majutusega? 	<ul style="list-style-type: none"> • Kas klient pääseb ligi oma rahaasjadele? Kui, siis millistele? Toetused? Lapse-toetused? Töötutoetus? Töötasu? • Kas mõlemal osapoolel on võrdne ligipääs oma rahaasjadele? • Kas on mingeid laene? Maksete võlgnevusi, nt üür? Kelle võlad need on? • Kas kliendil või vägivaldsejal on alkoholi- või uimastisõltuvus, mis mõjutab nende rahalist olukorda? • Kas on mingeid immigratsiooniküsimusi, mis mõjutavad kliendi rahalist seisukorda? 	<ul style="list-style-type: none"> • Kas kliendil esineb mingeid sõltuvusi, vaimse tervise probleeme või on klient erivajadustega? • Kas on veel mingeid abistavaid teenuseid, kuhu võiks kliendi suunata?

OHVRI TURVALISUSE PARANDAMISE MEETMED:

Abiks spetsialistile turvalisuse plaani koostamisel

KOV	Ohvri juhendamine, toetamine ja nõustamine	
	Varjupaigateenus/turvakoduteenus	
	Uue elukoha korraldamine (avalduse/taotluse vormistamine)	
	Eluruumi tagamine: majutusüksus sotsiaalkorter	
	Võlanõustamise teenus	
	Kodukülastus	
	Toimetulekutoetus	
	Ühekordsed toetused	
	Lastekaitseteenused (lapse abivajaduse hindamine, toetuste määramine, teenustele suunamine jm)	
Politsei ja prokuratuur	Sündmustele esmane kiire reageerimine ja ohu tõrjumine (patrullteenistus)	
	Lähenemiskeeld tsiviilmenetluses	
	Lähenemiskeeld kriminaalmenetluses	
	Viibimiskeeld	
	Politsei osalus MAPPA-s ümarlaudadel	
	Riskiisikute ja -perede pidev jälgimine, sh kodukülastus – järelkontroll	
	Süütegude menetlemine	
	Pärast sündmuse toimumist sündmuskoha kaitse, asjaolude fikseerimine ja vajaduse korral süüteo menetlus	
Ohvriabi	Ohvri toetamine ja nõustamine	
	Vajaduse korral riigi ja omavalitsusega suhtlemine	
	Hüvitised	
	Spetsialisti vahendamine psühholoogiliseks nõustamiseks	
	Spetsialisti vahendamine juriidiliseks nõustamiseks	
	Abistamine asjaajamisel ja dokumentide vormistamisel	
	Tugirühma suunamine	

	Kohtus tugiisikuteenus pakkumine	
	Lepitusteenus	
	Võimaluse korral vägivaldsete suunamine vägivaldsetele suunatud programmidesse	
Tugiisik	Ohvri julgustamine ja toetamine	
	Ohvri toetamine abinõuplaani elluviimise järgimisega	
	Ohvrile igakülgse toe pakkumine menetlusprotsessis:	
	Ohvri ettevalmistamine ametiasutuste esindajatega kohtumisteks, kohtuistungiks või uurija juurde minemiseks;	
	Ohvri saatmine ametiasutustes;	
	Võrgustikuümarlaudadel, ametkondade kohtumistel osalemine, esindades ohvrit ja ohvri vajadusi;	
	Abistamine suhtluses erinevate asutustega, et aidata ja kaitsta ohvrit.	
	Tugi asjaajamisel lastekaitseküsimustes	
	Vajaduse korral toe ja info pakkumine ohvri pereliikmetele ja/või teistele lähedastele	
Naiste tugikeskus	Varjupaigateenus	
	Psühholoogiline nõustamine	
	Naistega kaasasolevate laste abivajaduse hindamine ja esmane nõustamine ning tugi	
	Juriidiline nõustamine	
	Psühhoteraapia	
	Juhtumipõhine nõustamine ning tugi	
Tervishoiuasutus	Arstlik läbivaatus	
	Järelkontroll (hindamine)	
	Psühholoogi, psühhiaatri teenused	
	Kodukülastus	
	Suunamine eriarstile	
Töötukassa	Töönõustamine	
	Koolitused	
	Sõltuvusega seotud teenused	

MARAC-I KONFIDENTSIAALSUSLEPE

MARAC-i töörühma nimi (nt Põlvamaa MARAC)		MARAC-i koosoleku kuupäev	
---	--	---------------------------	--

Kohtumise juhataja juhib kõikide seotud osapoolte tähelepanu MARAC-i mudeli informatsioonijagamise põhimõtetele.

Informatsioon, mida asutuste esindajad kohtumisel vahetavad, on rangelt konfidentsiaalne ning seda ei tohi ilma kohtumisel osalenud partnerite loata avalikustada kolmandatele osapooltele, kes ei ole MARAC-i konfidentsiaalsuslepet allkirjastanud. Keskenduma peaks lähisuhtevägivallale ja lastekaitseküsimustele; faktid ja spetsialistide hinnangud tuleb selgelt eristada.

Kohalviibijad garanteerivad, et kõik märkmed ja juhtumiga seotud mistahes dokumentatsioon jääb konfidentsiaalseks ning seda käsitletakse piiratud moel. Märkmed peavad tagama, et kohtumistel arutatavate juhtumitega seotud isikuid koheldakse õiglaselt, austusega ja diskrimineerimiseta. Koosolekul avaldatakse juhtumi kohta järgmised andmed: ohvri vanus, puue või töövõimetus (kui on), kas on tegemist soovahetuse läbi teinud isikuga, vägivaldse partnerlussuhte vorm (koos- või abielu), rasedus ja emadus, rass, religioon või usklikkus, sugu ning seksuaalne orientatsioon.

Koosoleku eesmärgid on järgmised:

jagada informatsiooni ning parandada ohvrite – nii täiskasvanute kui laste – turvalisust, tervist ja heaolu;

teha kindlaks, kas vägivalla toimepanija kujutab endast ohvrile või ühiskonnale üldisemalt suurt ohtu;

ühiselt välja töötada ja ellu rakendada turvalisuse plaan, mis pakub professionaalset tuge kõikidele ohustatud osapooltele ning vähendab edasiste vigastuste riski;

vähendada korduvat ohvristumist;

suurendada lähisuhtevägivalla juhtumeid lahendavatele spetsialistidele pakutavat tuge;

toetada juhtumite hindamist ja dokumenteerimist erinevate asutuste poolt.

Vastutus adekvaatsete kokku lepitud lahenduskäikude eest on erinevatel asutustel, mitte MARAC-il kui sellisel. MARAC-i roll on lihtsustada, jälgida ja hinnata informatsiooni jagamise efektiivsust, mis soodustab vajalikke samme turvalisuse suurendamiseks.

Käesoleva dokumendi allkirjastamisega nõustume nimetatud põhimõtteid järgima.

SOOVITUSLIK MARAC-I KOOSOLEKU PROTOKOLL

MARAC-i töörühma nimi		MARAC-i koosoleku kuupäev	
-----------------------	--	---------------------------	--

- 1 Kõikide kohalviibijate tutvustus.**
- 2 Kohtumise juhataja loeb ette MARAC-i konfidentsiaalsusleppe.**
- 3 Kõik kohalviibijad allkirjastavad konfidentsiaalsusleppe.**
- 4 Kohtumise juhatajale tutvustatakse eelmisest kohtumisest lõpetamata jäänud tegevusi.**
  - Lõpetamata jäänud tegevuste nimekirja uuendatakse selleks, et saada ülevaadet nende tegevuste kohta, mida erinevad asutused ei suutnud lõpetada või mis on jäänud mingil põhjusel lõpetamata.
  - Samuti tuleb kohtumise juhatajale teada anda kõikidest lõpetatud MARAC-i juhtumitest.
- 5 Kohtumise juhataja teeb ettepaneku tutvustada uusi vägivallaolukordi ja -juhtumeid (MARAC-i nimekirja).**

Esmalt käsitletakse lastega seotud juhtumeid (kui see on tehtud, võivad lastele tuge pakuvate asutuste esindajad lahkuda), seejärel tutvustatakse ainult täiskasvanuid puudutavaid juhtumeid.

  - Nimetatakse juhtumit tutvustav asutus, samuti suunamise põhjus.
  - Kõik asutused, kellel on juhtumi kohta infot, tutvustavad juhtumit.
  - Kohtumisel osalejad lepivad kokku sobivad sammud ohvri abistamiseks ja tema julgeoleku suurendamiseks ning otsustavad, kes need sammud teostab.
  - Kohtumise eesistuja määrab igale juhtumile sobivad tegevuspunktid.
- 6 Ülevaade MARAC-i juhtumitest, mille viimasest vägivallantsidendist on möödunud üle 12 kuu.**
- 7 Muud teemad.**

MARAC-I JUHATAJALE

MARAC-i juhataja roll

MARAC-i juhataja eesmärk on jagada oma piirkonnas informatsiooni MARAC-i mudeli ja põhimõtete kohta ning tagada MARAC-i koosolekute järjepidev ja efektiivne toimumine. Juhataja rolli täidab tavaliselt politseiasutuse esindaja.

Järjepidevuse tagamine

MARAC-i juhataja saab luua head alused MARAC-i töörühma tööks, kujundada ja koordineerida MARAC-il põhineva juhtumilahenduse järjepidevusega seonduvat, sealhulgas:

- erinevate asutuste võrgustikuspetsialistide kohalviibimisega seonduv MARAC-i koosolekutel;
- kogu selle informatsiooniga seonduv, mida spetsialistid kohtumisel avaldavad;
- head tava loomine ja jälgimine selleks, et võrgustiku liikmete sammud oleksid õigeaegsed ning koosolekul kokkulepitult ellu viidud.

Läbipaistvus

On oluline, et kõik MARAC-i võrgustikuga seotud asutused ja nende esindajad mõistavad oma rolli ning juhtumite MARAC-i töörühmale suunamise künnist. MARAC-i juhataja on selle protsessi käivitamisega seotud ning saab kasutada oma parimat äranägemist heade tavade loomiseks (näiteks tagamaks, et igal kohtumisel arutatavate juhtumite arv on üldiselt sama ning püsib mõistlikul, hallataval tasemel).

Vastutus

MARAC-i võrgustik keskendub ohvrile ja tema turvalisuse ning heaolu tagamisele. Juhul kui ohver ise koosolekul ei viibi, on oluline leida isik, kes koosolekul ohvri vaadet esindab ning tema vajaduste, võimaluste ning seisukohtade kohta infot annab (kui see on ohutu). Määrata tuleb ka kõige sobivam isik, kes teavitab ohvrit mistahes temaga seotud turvalisuse plaanist või muudest olulistest MARAC-i koosolekul kokkulepitud otsustest. Seda võib teha nii tugiisik (juhul, kui nii on määratud) kui ohvriga sagedamini kokku puutuv spetsialist, kuid see võib olla juhtumiti ka erinev.

Juhataja ei vastuta MARAC-i koosolekul osalejate tegevuste täitmise ja tulemuste eest, küll aga saab juhataja kehtestada kõikile võrgustiku liikmetele kehtiva kokkuleppe või hea tava. Tava võib puudutada nii koosolekutel osalemise korda, kokkulepitud tegevuste tegemist kui ka MARAC-i võrgustikuga seotud andmete hoidmise ja edastamise viise.

MARAC-i protsessis jaotatakse vastutus kõikide asjasse puutuvate asutuste vahel. Seega on juhataja üks olulisim ülesanne kõikide seotud asutuste ja organisatsioonide osalemise propageerimine ja MARAC-i koosolekute juhatamine. Juhataja abistab ka turvalisuse plaanide koostamisel, pidades silmas, et need võtaks arvesse nii ohvri, laste ja vägivaldsete riskide ja vajadusi kui ka spetsialistide võimalusi.

Kas MARAC-i koosoleku juhatamiseks on olemas soovituslik päevakord?

MARAC-i koosoleku puhul on tegemist kokkuvõtva kohtumisega, kus osalejad on suure osa eeltööst juba teinud ning iga järgmise MARAC-i koosoleku alguses ei vaadata juhtumeid põhjalikult üle. Juhataja loetleb koosoleku alguses kõige olulisemad tegevused – tuletades sellega meelde, et sammude elluviimise kohustus on endiselt selle asutuse esindajal, kes ülesande vastuvõtmisega vastaval MARAC-i koosolekul nõustus.

MARAC-i koosoleku juhatamine erineb juhtumihalduskohtumiste (nagu näiteks MAPPA) juhatamisest.

Koosoleku soovituslikud sammud on järgmised.

- Juhataja palub osalejatel end tutvustada, loeb ette konfidentsiaalsusleppe ning palub kohalviibijatel see allkirjastada.
- Juhataja palub suunava asutuse esindajal **juhtumit tutvustada**.
- Juhataja palub tugiisikul või ohvriabispetsialistil anda ülevaade neile riskide kohta teada olevast informatsioonist.
- Iga kohalviibija **jagab informatsiooni, mis tal on** lisaks juba esitatud infole. Kui see on tehtud, **küsib juhataja veel teadaolevat infot** ning palub asutuste esindajatel jagada infokilde, mida nad nüüd oluliseks peavad.
- Seejärel alustab juhataja **riskide analüüsimisega**. Juhataja **annab ülevaate, milline oht inimestele või varale** võib sekkumiseta aset leida.

Võimaliku kahju näited, mis inimeste või varaga juhtuda võib (mittetäielik)

- √ Vägivaldsete jätkab ohvri vigastamist.
- √ Vägivaldsete vigastab lapsi.
- √ Vägivaldsete vigastab mõnda muud isikut (uut elukaaslast, ohvri uut elukaaslast või ametnikku); see isik tuleb nimetada.
- √ Lapsed saavad vägivalda pealt nähes trauma.
- √ Vägivaldsete vigastab iseennast.

- √ Ohver vigastab iseennast / lapsed vigastavad ennast.
- √ Ohvri vaimne tervis halveneb.
- √ Vägivallatseja vaimne tervis halveneb.
- √ Laste vaimne tervis halveneb.
- √ Vara saab kahjustada (ohus võivad olla ka koduloomad).

- Juhataja annab ülevaate **olemasolevatest turvalisuse planeerimise ja toetuse teguritest**, mis aitaksid kahju tekkimist vältida. *Selles etapis on oluline, et juhataja annaks ülevaate ka **teguritest**, mis võivad kahjude tekkimise võimalust kasvatada.*

Näited: võimalikud tegurid, mis võivad kahjude tekkimise võimalust suurendada (mittetäielik)

- √ Rasedus
- √ Isoleeritus
- √ Mitme erineva asutuse sekkumine
- √ Majanduslikud raskused
- √ Alkoholi kuritarvitamine /narkootikumide tarvitamine
- √ Kontakt lapsega

Olemaolevate turvalisuse planeerimise ja toetavate tegurite nimekiri (mittetäielik)

- √ Ohver teeb ohvriabitöötaja, tugiisiku või nõustajaga koostööd.
- √ Paigaldatud on tulekindel postkast või koju on paigaldatud signalisatsioonisüsteem.
- √ Vägivallatseja võetakse eeluurimise ajaks vahi alla.
- √ Kehtestatakse lähenemiskeeld.

Riski määratlus võib olla näiteks järgmine:

„On võimalik, et vägivallatseja vigastab ohvrit tulevikus veelgi, süüdates selleks postkasti kaudu ohvri kodu. See on üha tõenäolisem, kuna vägivallatseja tuju ei ole hea, ta tarvitab heroini ja see on tema vihahoogude päästik. Samuti on ohver rase ja ei liigu nii palju ringi. Kuid eelkirjeldatud stsenaarium ei ole enam nii tõenäoline, kuna vägivallatsejale on kehtestatud lähenemiskeeld ning ohvri kodule on paigaldatud tulekahjukindel postkast.”

- Seejärel palub juhataja asutustel nimetada veel võimalikud isiku- või varakahjud ning vajaduse korral julgustab juhataja MARAC-i võrgustiku liikmeid võtma toetavaid meetmeid ning neid turvalisuse plaani lisama.
- Juhataja annab igale spetsialistile võimaluse välja **pakkuda riskidega seotud ajaliselt planeeritud tegevusi, mis vähendaksid kahju võimalikkust selle vähimale võimalikule tasemele**. Kui spetsialist tegevuse välja pakub, julgustab juhataja asutust nimetama, millist kahju see tegevus on mõeldud vältima või millist riski vähendama.

Mis on MARAC-i künnis?

MARAC-i koosolek on mõeldud kõrge riskiga juhtumite korraldamiseks. Kohaliku MARAC-i võrgustiku roll on kokku leppida riski künnis, millest saab juhtumikorralduse võrgustik juhendada. Tähtis on, et kõikidel oleks ühtne arusaam sellest, milline on piisavalt kõrge risk, et vägivallajuhatum MARAC-i töörühmale edastada, ning millisel juhul tuleks võrgustikus keskmise ja väikese riskiga juhtumite kohta infot jagada.

Künnis peaks peegeldama seda, kas konkreetse juhtumi lahendamisel oleks kohtumisel viibivate asutuste ressurssidest kasu ning kas valitud riskitasemest tuleneva töö tegemiseks on olemas piisavalt vahendeid.

Näiteks võib MARAC-i töörühm käsitleda esmalt 10% piirkonna juhtumitest – alustades kõige suurema riskiga profiilidest.

Riskihindamise küsimustik (DASH) annab kõigile asutustele võimaluse kasutada ühtseid aluseid juhtumite riskide käsitlemisel.

Leppige oma MARAC-i võrgustikus kokku MARAC-i künnise konkreetset kriteeriumid. Kriteeriumite alustena on võimalik kasutada nii spetsialisti hinnangut ja/või akuutsuse taset olenevalt küsimustikus antud jah-vastustest kui ka eskaleerumist (k.a ohvri tehtud politseiväljakutsete arvu).

Kes peaksid MARAC-i koosolekust osa võtma?

MARAC-i koosolekul osalemise kriteeriumid on järgmised:

- koosolekul osaleva asutuse esindaja saab jagada kas informatsiooni või pakkuda juhtumile lahendusi;
- asutuse esindajal peavad olema volitused, et oma asutuse võimalikke võimalusi ja ressursse juhtumi lahendamiseks jagada;
- koosolekul ei pea osalema just konkreetse juhtumiga töötav spetsialist, kuna ühelt poolt see pikendab MARAC-i koosolekut ning MARAC-i töörühm ei vaja tavaliselt juhtumi kohta otsuse langetamiseks nii üksikasjalikku infot;
- parimal juhul osalevad MARAC-i kohtumisel nende asutuste esindajad, kes saavad pakkuda teenuseid nii ohvrile ja tema lastele kui ka vägivalla toimepanijale; esindatud võiksid olla nii avaliku kui vabatahtliku sektori asutused.

MARAC loob süsteemide (näiteks õiguskaitse, tervishoid, lastekaitse) vahel seosed. Ühendkuningriikide kogemus näitab, et enamik MARAC-i võrgustikke päris alguses kõiki asjasse puutuvaid asutusi ei kaasa, aga kuna MARAC-i mudeli positiivsed tulemused ilmnevad suhteliselt kiiresti, soodustab see erinevate asutuste liitumist MARAC-i võrgustikuga.

Kui juhatajal on konkreetse asutuse kaasamisega raskusi, aitab Sotsiaalkindlustusamet võtta ühendust ning kahtleva asutuse esindajatele selgitada osalemise plusse. Samuti võib olla kasu sellest, kui koos mõne mitteosaleva asutusega analüüsida osalevate asutuste nimekirja, viidates seejuures nende tööga kattuvatele osadele ning selgitades, kui palju MARAC-i võrgustikus osamine nende töökoormust vähendada võiks.

Kui kaua peaks MARAC-i koosolekul ühte juhtumit arutama?

Iga juhtumi arutamisele kulub umbes 30 minutit. Kiirus ei ole eesmärk omaette, kuid protsessi kiirendab see, kui kõik osalejad tulevad kohtumisele hästi ettevalmistunult ning suudavad jagada konkreetset ja asjasse puutuvat informatsiooni. Juhataja eesmärk on tagada, et kõikidel osalejatel oleks kohtumise käigus võimalus oma seisukohta väljendada ja andmeid jagada.

Tegevuste planeerimine MARAC-i koosolekul

MARAC-i koosolekul on oluline kiire, aga põhjalik adekvaatse informatsiooni jagamine. Vahel võib osutada vajalikuks osalejatele meelde tuletada, et koosoleku konstruktiivsuse tagamiseks jagatakse infot, mis on faktipõhine, hinnanguvaba, konkreetne ning asjakohane.

Tegevuskava kokkuleppimisel võib osutada vajalikuks ka teatud suunav tugi juhatajalt. Hea on püüda leida tasakaal erinevate asutuste ja spetsialistide vahel, kes soovivad abi pakkuda, ning tagada, et tegevused viib ellu selleks kõige sobivam (mitte kõige entusiastlikum) asutus või organisatsioon.

MARAC-i esimestel koosolekutel ei pruugi kõik osalejad protsessiga tuttavad olla ning juhataja ülesanne on tagada, et osalejad tunneksid end töös võrdsete partneritena. Hea on rõhutada, et kõik erinevad kohalviibijad (asutuste spetsialistid, vabatahtlikud vm) tunnevad ühist soovi oma abi või teenuseid pakkuda.

Tagamaks, et kõik kokkulepitud sammud ka ellu viiakse, on hea pakkuda võimalust, et nende lahenduskäikudega tuleks välja seotud asutus ise. Kui kokkulepitud sammud jäävad pidevalt ellu viimata, siis võite sellel teemal ühendust võtta vastava asutuse juhtkonnaga.

MARAC-I KOORDINAATORILE

MARAC-i koordinaatori roll

MARAC-i koordinaatori rolli täidab tavaliselt ohvriabitöötaja. Koordinaatori eesmärk on efektiivse suhtluse tagamine kõikide MARAC-i võrgustikus osalevate asutuste spetsialistide vahel. Koordinaator jagab võrgustikupartneritele asjakohast teavet MARAC-i tööprotsessi kohta ning nende rolli kohta selles; vajaduse korral suunab võrgustikupartnereid asjakohaste loodud juhendmaterjalideni.

MARAC-i koordinaator teeb tihedat koostööd MARAC-i juhatajaga, kellega koos pööratakse tähelepanu MARAC-i võrgustiku kitsaskohtadele ning luuakse koostöökontakte.

Koordinaator tagab, et kõik MARAC-i suunatud kannatanud saaksid vajaduse korral enda kõrvale ohvriabi vabatahtliku tugiisiku.

MARAC-i koordinaator koondab juhtumite kohta kõik vajalikud andmed, et võrgustiku töö oleks sujuv. Koordinaator kogub kokku ning vormistab regulaarsed statistilised kokkuvõtted Sotsiaalkindlustusametile koondstatistika jaoks.

Juhtimine.

Koordinaator aitab kaasa andmete kaitsmisele infovahetusel, sh aitab tagada, et MARAC-i juhtumeid puudutav informatsioon, näiteks arutatavate juhtumite nimekiri, ringleb ainult turvalisi kanaleid pidi (nt krüpteeritud e-kirjadega).

Enne nimekirja saatmist MARAC-i võrgustiku liikmetele kontrollib koordinaator andmete täpsust, vajaduse korral teeb ta selleks koostööd politseiga, et saada lisainfot. Soovitatavalt saadab koordinaator MARAC-i juhtumite nimekirja laiali vähemalt kaheksa päeva enne MARAC-i koosolekut, see oleneb ka kokkulepitud koosolekute sagedusest. Pärast MARAC-i koosolekut koostatakse ja saadetakse esimesel võimalusel võrgustiku liikmetele täpne koosoleku protokoll ning sobiv turvalisuse plaan.

Vormid on leitavad Sotsiaalkindlustusameti kodulehel (www.sotsiaalkindlustusamet.ee/marac).

Andmete kogumine ja tulemused

Koordinaator kogub ja salvestab MARAC-i juhtumitega seotud dokumente ning andmeid. Statistiliste andmete koondamiseks kasutatakse Sotsiaalkindlustusameti vastavat statistikavormi. Piirkondlikke statistilisi andmeid kasutab Sotsiaalkindlustusamet MARAC-i mudeli tõhususe hindamiseks üleüldiselt.

Oma piirkonna statistiliste andmete analüüsimist on võimalik kasutada kohaliku MARAC-i võrgustiku arendamiseks – nii positiivsetest tulemustest teavitamiseks kui ka puuduste või kitsaskohtade (nt puudused suunamistel, korduvad suunamised) lahendamiseks. Kohalike MARAC-i võrgustike statistika kajastub ka kogu riigi andmetes, mis võimaldab võrdlust teiste MARAC-i võrgustikega. Ka seeläbi on võimalik erinevaid võrgustikupartnereid ja MARAC-i süsteemi kordineerijaid võimalikest raskuskohtadest teavitada.

Milliseid juhtumeid arutatakse?

Piirkondlik MARAC-i võrgustik kujundab ning otsustab, milline on täpne MARAC-i künnis. Soovituslik künnis on umbes 10% lähisuhtevägivalla juhtumitest, aga kuna kohalik MARAC-i võrgustik lepib ise kokku täpsed kriteeriumid, millal juhtum MARAC-i töörühmale suunata, siis võib künnis piirkonniti erineda.

Riskihindamise teinud (suunava) asutuse spetsialist määrab kindlaks riski suuruse ning edastab andmed MARAC-i koordinaatorile. Juhul kui spetsialistil puudub valmidus riskihindamise tegelemiseks, võib ta ohvri suunata riskihindamisele ohvriabitöötaja juurde. Juhtumi esitab MARAC-i töörühmale mistahes asutuse spetsialist, kui juhtumi riskihinnangu tulemus ületab MARAC-i künnise.

Millist informatsiooni tuleb MARAC-i juhtumite nimekirjas MARAC-i võrgustiku liikmetele kajastada?

Enne MARAC-i koosolekut laiali saadetakse juhtumite nimekirja kajastab järgmisi andmeid: ohvri, laste ja vägivallatseja(te) nimed, sünnikuupäevad ja aadressid. See info peab olema võimalikult täpne ja sisaldama ka võimalikke hüüd- või varjunimesid. MARAC-i võrgustiku liikmed koguvad neile edastatud andmete põhjal MARAC-i koosoleku jaoks informatsiooni.

Kuidas kohtumise informatsioon laiali saata?

Juhtumite nimekirja laiali saatmiseks on võimalik kasutada krüpteeritud e-kirja – see tähendab, et on oluline teada kirja saajate vastavaid andmeid. Tulevikuplaanide järgi liiguvad vastavad andmed võrgustikuspetsialistide vahel ühtses ligipääsetavas infosüsteemis.

Kuidas kindel olla, et mingi tegevuse kohta on kokkulepe sõlmitud?

MARAC-i juhtumi lahendamise protsess on kiire ning võib juhtuda, et on keeruline pidada järge, millistes tegevustes on kindlalt kokku lepitud, kes vastutab ning mida teatud ülesandega täpselt mõeldakse. MARAC-i juhatajale ja teistele kohalviibijatele on abiks, kui koordinaator või koosoleku protokollija pärast iga juhtumi arutamist kõik sellega seotud tegevuspunktid üle kordab ja nimetab, kes erinevate sammude eest vastutab ning mis ajaks vastav tegevus lõpetatud peab olema. See annab MARAC-i koosolekul osalejatele ka võimaluse selgusetuks jäänud tegevuste kohta täpseid kinnitusi saada.

Kuidas kindel olla, et kokkulepitud tegevus on lõpetatud?

Pidev suhtlus koordinaatori ja kohtumisel osalejate vahel aitab kaasa sellele, et kokkulepitud tegevused saaks ellu viidud. Võrgustikuspetsialistid teavitavad koordinaatorit kas e-kirjade või telefonikõnede teel tegevuste lõpetamisest.

Koordinaator on teadlik ka lõpetamata tegevustest ja lisab need järgmise kohtumise kavva. Juhataja annab koosolekul ülevaate lõpetamata tegevustest ja arutletakse põhjuseid, miks kokku lepitud sammud ellu pole viidud.

Millised on informatsiooni jagamise õiguslikud alused?

MARAC-i mudelil põhineva võrgustikutöö raames jagatakse infot andmekaitseaduse kohaselt.

Kas ohvrit tuleb teavitada, et tema juhtumit arutatakse MARAC-i koosolekul?

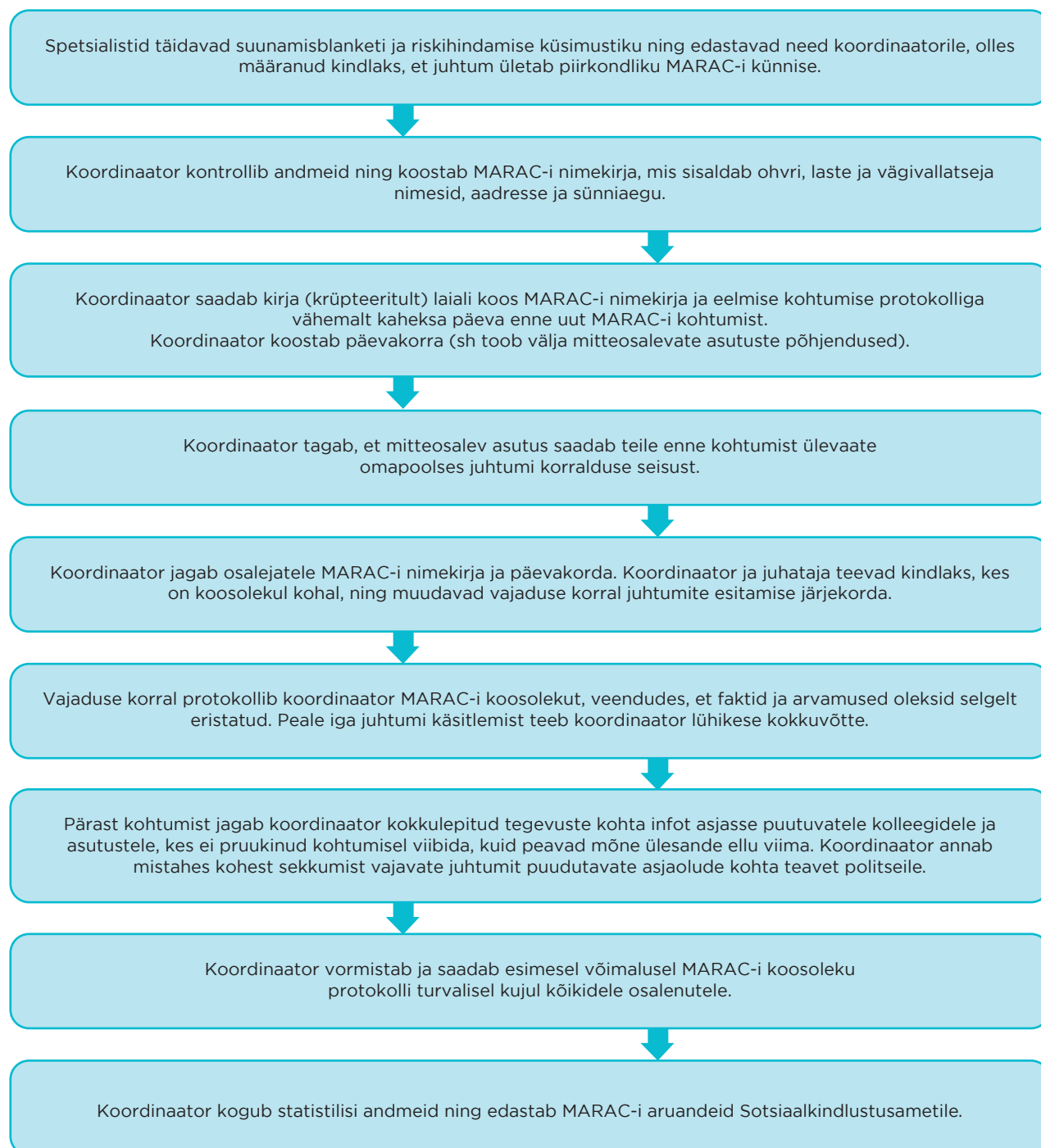
Üldjuhul soovib suunava asutuse spetsialist ohvrile sekkumist MARAC-i võrgustiku abil, võtab tema nõusoleku ning teavitab, kui tema juhtum on MARAC-i tööruhmale edastatud.

Kui on alust uskuda, et arutelu MARAC-i teemal võiks ohvri riske suurendada, võib spetsialist otsustada, et sel teemal ei räägita.

Koordinaatoril on kohustus tagada, et iga juhtumi puhul on kokku lepitud tegevustes ning selles, kes ja millist infot pärast kohtumist ohvriga jagab – asjaolu, kas ohver on andnud nõusoleku oma juhtum edasi suunata, mõjutab ilmselgelt ka seda sammu.

MARAC-i koordinaatori administratiivne roll MARAC-i töörühma ja laiema koostöövõrgustiku töös

Koordinaatori töö oma asutuses erineb piirkonniti ja asutuse struktuurist olenevalt, kuid alljärgnev skeem annab üldpildi koordinaatori administratiivse rolli kohta MARAC-i koosolekul (pilootpiirkonnas eeldusel, et see toimub politseiyaoskonnas).

JUHTUMI LÕPETAMINE

Juhtumi lõpetamise vorm on abiks järgmistel juhtudel.

- 1 Dokumenteerimaks kannatanu hetkeolukorda sekkumise lõpetamisel. Juhul kui juhtum on vaja uuesti avada, on olemas andmed, millele tugineda.
- 2 Viitamaks, mida kannatanu on saavutanud sekkumisel viibitud aja jooksul, ning märkimaks ära kannatanu toe- ja abivajadused ning sekkumise sobivuse.
- 3 Märkimaks ära kliendi vajadused, et prognoosida tulevikus:
  - a kui turvaliselt ta end tunneb ja kas ta vajab mingeid lisateenuseid;
  - b võimalus veel hinnata saadud sekkumise mõju kannatanule võrreldes sekkumisele eelnenud olukorraga.

Kuidas vormi kasutada?

Vormi täidab juhtumiga seotud spetsialist, et läbi rääkida osutatud teenuste kõik aspektid. Vestlusel arutatakse, kas teatud asjaolud on muutunud paremuse poole võrreldes ajaga, kui kliendi juhtum ei olnud veel MARAC-i töörühmale suunatud (nt hirmu suurus ja emotsionaalne heaolu).

Mõni klient võib tajuda, et ta elu on paranenud kõigis küsitud aspektides, samas kui teisele võib tunduda, et miski on halvemuse poole läinud või samaks jäänud. Vestluse käigus on otstarbekas mõelda, kas on veel mingeid abistavaid võimalusi klient edasi suunata (eneseabirühmad, nõustamine, lastevanemate tugirühmad, töönõustamine vm).

Järelkontrolli telefonikõne

Kui MARAC-i võrgustik on kliendi juhtumi käsitlemise lõpetanud, on hea temalt küsida, kas võib talle kuu kuu möödudes helistada. See annab võimaluse teada saada, kuidas kliendil on läinud, ja samas saab ka koguda tagasisidet sekkumise tulemuslikkuse kohta.

Võimaluse korral teeb järelkontrolli kõne spetsialist, kes kliendi juhtumiga varem kokku puutunud pole, kuna mõnel kliendil võib olla ebamugav tunnistada, et vägivald tema vastu jätkus ka peale spetsialisti sekkumist.

Selline järelkontroll annab võimaluse hinnata osutatud teenuse pikaajalist mõju ja analüüsida turvalisuse ja toe pakkumise võimalusi ja vajadusi.

Kui klient teatab toimunud vägivaldajuhtumitest pärast seda, kui MARAC-i võrgustik on tema juhtumi käsitlemise lõpetanud, siis tuleb teha uus riskide hindamine, et otsustada, kas juhtum MARAC-is taasavada või pakkuda kliendile muid teenuseid.

Mida veel arvestada?

Juhtumi lõpetamise vestlused ja järelkontrolli telefonikõned annavad väärtuslikku tagasisidet teenuste arendamiseks.

LÕPETAMISE VORM

Juhtumi nr	Riski suurus juhtumi algul
Spetsialist	Riski suurus juhtumi lõpetamisel

Palun kontrollige andmete õigsust

Kliendi andmed	Nimi	Sünniaeg ja vanus	Sugu, identiteet
Aadress	Kas on turvaline üles kirjutada?	Tel	
	jah / ei	Mobiil	
Teine aadress	Kas on turvaline üles kirjutada?	Ohutud ajad, millal helistada	
	jah / ei	(Koodsõnad)	
Kommentaariid / märkused			
Detailid partneri kohta			
Dokumenteeri igasugused muutused, mis on toimunud peale teenuse kasutama hakkamist			
Aadress ja kontaktid		Andmed kantavate karistuste kohta, lähenemiskeelu kohta jne	
Kommentaariid / märkused			
Detailid laste kohta			
Dokumenteeri igasugused muutused, mis on toimunud peale teenuse kasutama hakkamist			
Nimed	Sünniaeg	Kus ja kellega nad elavad?	
		Muutused seoses koolidega? Märki uus aadress	
Kommentaariid / märkused			

Alloleva järeldamisvormi täitmiseks kasuta andmeid juhtumi lõpetamise vormist.

Kontrolli üle, et kliendil oleksid ajakohased andmed turvalisuse plaani kohta.

Võrreldes olukorraga enne teenuse kasutamist ...	Halvemini	Muutusteta	Paremini	Kommentaariid	Tegevus/soovitused, mida veel oleks vaja?
Kuidas Sa end üldiselt tunned?	☐	☐	☐		
Kui turvaliselt end tunned?	☐	☐	☐		
Kuidas on lood Sinu turvalisusega kodus/tööl?	☐	☐	☐		
Kuidas on lood Sinu füüsilise heaoluga?	☐	☐	☐		
Kuidas on lood turvalisusega lapsega kohtumistel / koolis?	☐	☐	☐		
Milline on Sinu enesekindlus ja enesehinnang?	☐	☐	☐		
Milline on Sinu toimetulekuvõime?	☐	☐	☐		
Milline on olukord ja millised on suhted Sinu sotsiaalse tugivõrgustikuga ning selle toetusega?	☐	☐	☐		
Millised on Sinu suhted lastega?	☐	☐	☐		
Kuidas on lood Sinu laste heaoluga?	☐	☐	☐		
Kuidas on lood Sinu laste turvalisusega?	☐	☐	☐		
Kas Sa tead, mida teha, kui järjekordne vägivaldajuhtum peaks toimuma? Nt kuhu minna, et abi saada? Kellega ühendust võtta? Kuidas teenus(t)ele ligi pääseda?	JAH / EI				

Järeldõne

Helistame Sulle kuue kuu pärast, et kuulda, kuidas Sul on läinud.

Kas Sulle sobib, kui võtame Sinuga ühendust?

JAH / EI

Kliendi allkiri

_____

Kuupäev

_____

Nimi

_____

Juhtumikorraldaja
allkiri

_____

Kuupäev

_____

Milleks on vajalik juhtumi lõpetamise vorm?

Juhtumi lõpetamise vorm aitab koondada informatsiooni kliendi juhtumi kohta, kui klient enam MARAC-i võrgustikuga seotud teenuseid ei kasuta.

Vormi kasutatakse järgmiste kvalitatiivsete andmete kogumiseks:

- klientide turvalisuse ja heaolu andmed;
- avalike teenuste kasutus alates MARAC-i võrgustiku sekkumisest;
- klientidele määratud meetmed ja tugiteenused;
- sekkumiste/meetmete ja tugiteenuste mõju klientidele.

Mõõtes olulisi väljundeid ja tegevusi, mis on kliendi turvalisuse ja heaolu tagamiseks tehtud, on võimalik saada järgmine ülevaade:

- kui efektiivne teenus/sekkumine on;
- kuidas parandada teenuste kättesaadavust;
- kuidas tagada teenuste mõju.

Vormi peaks täitma juhtumi lõpetamise ajal:

siis, kui risk on vähenenud, kliendiga puudub kontakt üle kuue kuni kaheksa nädala ja juhtum on eemaldatud aktiivsete juhtumite nimekirjast. Mitte enam suure riskiga juhtumite puhul on juhtumi planeeritud lõpetamine kohane, kui turvalisuse plaanis toodud kokkulepitud tegevused on täidetud ja klient ei vaja enam tugiteenuseid.

või siis, kui klient seda soovib, kuigi risk pole vähenenud, lepitakse kokku, et lõpetamine on asjakohane.

OHVRIABI VABATAHTLIK TUGIISIK MARAC-I JUHTUMIKORRALDUSES

1. Ohvriabi vabatahtlik tugiisik

Vabatahtlike tugiisikute roll on ohvriabi töös väga oluline. Nii ka MARAC-i juhtumikorralduses, kus tugiisik abistab ja nõustab ohvrit menetlusprotsessis ning turvalisuse plaani järgimisel. Juunikuus algasid ka Eestis MARAC-i tugiisikute koolitused.

MARAC-i juhtumikorralduses ohvreid abistavad tugiisikud on Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi vabatahtlike süsteemis tegutsevad isikud, kellel on vastavad teadmised, oskused, omadused ja väljaõpe tööks suure lähisuhtevägivalla riskiga ohvritega.

Ohvriabi seaduse kohaselt on *vabatahtlik* isik, kes osutab ohvriabiteenust oma vabast ajast ja selle eest tasu saamata. See tähendab, et kaasatakse ka inimesi, kes ei pea olema professionaalid. Ohvriabi vabatahtlik tugiisik tegutseb ohvriabitöötaja juhendamisel.

2. Ohvriabi vabatahtliku tugiisiku roll MARAC-i juhtumikorralduses

Vabatahtliku tugiisiku tööülesanded keskenduvad eelkõige

- a ohvri toetamisele MARAC-i turvalisuse plaani elluviimisel ning
- b toe pakkumisele menetlusprotsessis.

Tugiisiku võimalikud ülesanded ja tegevused on järgmised.

Talle turvalisuse plaanis määratud tööülesannete täitmine ja turvalisuse plaani elluviimise järgimine, toe pakkumine ohvrile, kui ta teeb samme, mis on turvalisuse plaanis ette nähtud.

- Ohvri julgustamine ja toetamine:
  - psühhosotsiaalne toetamine, et aidata toime tulla raskete olukordadega; abi alternatiivide leidmisel, et toimetulekut hõlbustada;
  - kannustamine, et ohver peaks kinni igapäevasest rutiinist;
  - abi (näiteks professionaalse nõustaja) otsimise toetamine;
  - enda toe sidumine juba olemasoleva abivõrgustikuga;
  - informatsiooni pakkumine, et ohver oleks teadlik võimalustest ning saaks teha faktidel tuginevaid otsuseid edasiste sammude kohta.
- Võrgustikuümarlaudadel (sh MARAC-i koosolekud) ja ametkondade kohtumistel osalemine, esindades ohvrit ja ohvri vajadusi.

Ohvrile igakülgse toe pakkumine menetlusprotsessis:

- ohvri ettevalmistamine ametiasutuste esindajatega kohtumisteks, kohtuistungiks või uurija juurde minemiseks (protseduuri kirjeldamine, ametnike rollide selgitamine; selgitamine, mida nt uurija juures kohtus või menetleja juures küsitakse, millest tuleb rääkida jms);
- abistamine suhtlemisel erinevate asutustega, et aidata ja kaitsta ohvrit, vajaduse korral ohvri saatmine ametiasutustes:
  - kohaliku omavalitsuse esindajatega (sotsiaaltöötaja, lastekaitsetöötaja) kohtumisel;
  - meditsiini-asutuses info andmine, toetuse pakkumine, vastamine küsimustele, valikuvõimaluste pakkumine;
  - politseis avalduse kirjutamisel ja ütluste andmisel;
  - kohtumistel prokuröri, ohvri ja koos kohtuistungitel käimine;
  - vajaduse korral ohvri saatmine turvalisuse plaaniga määratud teenuseosutaja juurde;
  - tugi asjaajamisel lastekaitse küsimustes.

Vajaduse korral pakub tugiisik abi ja infot ohvri pereliikmetele ja/või teistele lähedastele.

Tugiisikul on kohustus seaduse piires tagada ohvri konfidentsiaalsus.

Vabatahtliku tugiisiku roll MARAC-i juhtumikorralduses ei tohi, ei või

- sõber,
- turvamees või ihukaitsja,
- kliendi advokaat või asjaajaja,
- autojuht,
- tunnistaja,
- lapsehoidja, lastega kohtumiste korraldaja, valvur.

3. Vabatahtliku tugiisiku taust ja täiendkoolitus

Tugiisikute kaasamisel eelistatakse sobiva koolitusega isikuid, kes Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi pakutava täiendkoolituse toel sobivad suure lähisuhtevägivalla riskiga ohvritele tugiisikuteenuse pakujateks.

Tugiisikuteks sobivad ka kogemusnõustaja taustaga või teised motiveeritud ning sobivate isiksuseomadustega vabatahtlikud, kellele pakutakse ettevalmistust tööks lähisuhtevägivalla ohvritega.

Senini on Eestis koolitanud ohvriabi vabatahtlikule tugiisikule sobiva profiiliga tugiisikuid:

- naiste tugikeskuste süsteem, sh Eesti Naiste Varjupaikade Liit. Tugikeskuste töötajate ja tugiisikute baaskoolitus hõlmab ka menetlusprotsessis toe pakkumist;
- SA DHARMA organisatsioonid, kes on korraldanud abivajavatele peredele tugiisikute baaskoolitusi;
- erinevad organisatsioonid, kes on korraldanud kogemusnõustajate väljaõpet tööks erinevate sihtrühmadega.

Vabatahtliku tugiisiku lisaettevalmistus tööks juhtumitega, mille puhul lähisuhtevägivalla risk on kõrge

Ohvriabi vabatahtlike tugiisikute täiendkoolitus (baaskoolitusele lisaks) kestab kokku vähemalt 30 tundi.

Olenevalt värvatavate tugiisikute baaskoolitusest (eelistatavalt kaasatakse koolitatud isikuid) pakutakse koolitusmooduleid ja õppekäike, mille käigus käsitletakse alljärgnevaid teemasid:

- ohvreid abistavad organisatsioonid ja süsteem: teenused ja toetused, tutvustus ja tööpõhimõtted;
- vägivalla ohver ja tagajärjed, traumaatiline kriis, kriisinõustamine;
- lähisuhtevägivald;
- seksuaalvägivald;
- eeluurimine ja vägivallast raporteerimine, menetlusprotsess ja kohus;
- Seadused ja õigusaktid: tsiviilõigus; kriminaalmenetluse toetamine;
- suhtlemine ohvriga, tugiisiku roll ja piirid, vabatahtliku tööga seotud praktilised küsimused – tööprotsess ohvriabis;
- õppekäigud ametkondadesse: kohtusse, varjupaika, politseisse; õppekäikude analüüs;
- iseseisev töö erialakirjandusega.

Tugiisikud osalevad koos piirkonna võrgustikuspetsialistidega MARAC-i juhtumikorralduse koolitustel.

Ohvriabi pakub omalt poolt tugiisikutele infot lisakoolitusvõimaluste kohta. *Täiendkoolitusvõimalusi* pakutakse koostöös teiste organisatsioonidega. Soovitatavalt osaleb tugiisik igal aastal vähemalt viiel erialasel teabeüritusel (täiendkoolitus, konverents, seminar, infopäev vms), samuti piirkonna ohvriabikeskuse korraldatavatel regulaarsetel koolituslikel kovisioonidel.

4. Vabatahtliku tugiisiku värbamine

Värbamine toimub piirkonna ohvriabi spetsialistide kaudu, eelistatakse olemasolevaid naiste tugikeskuste süsteemi või juba vastava ettevalmistuse saanud tugiisikuid.

Värbamisprotsess on järgmine.

- Vabatahtlik esitab taotluse (sooviavalduse) ning võimaluse korral ka soovitusel. Vabatahtlik esitab oma eluloo, oskuste kirjelduse.
- Piirkonna ohvriabi töötaja vestleb soovi avaldanud vabatahtliku tugiisikuga.
- Vajaduse korral toimub vabatahtlike tugiisikute koolitus, mille käigus hinnatakse ka vabatahtliku sobivust selleks tööks. Pärast koolitust antakse koolitatavatele tagasisidet ning küsitakse nende valmisoleku kohta.
- Koos koolitatavaga otsustatakse tema tööks valmisolek ning sobivus. Tugiisik vormistatakse tööle tema taotluse alusel ning Sotsiaalkindlustusameti otsusega. Tugiisik tutvub kirjeldusega „Ohvriabi vabatahtliku tugiisiku roll MARAC-i juhtumikorralduses“ (k.a konfidentsiaalsuslepe) ning see allkirjastatakse mõlemapoolselt. Sõlmitakse koostöölepe.
- Tugiisik osaleb koos piirkonna spetsialistidega MARAC-i koolitusel.
- Töö, tugi, raporteerimine (piirkonna ohvriabitöötajale)

Eeltingimused

- Ohvriabi vabatahtlikul tugiisikul on abistav funktsioon, st vabatahtliku ülesanne on tegeleda ohvriabiteenuse saaja ja tema probleemidega.
- Vabatahtlikud peavad olema usaldatavad ja kohusetundlikud, sest ohvriabi vabatahtliku tegevusega kaasneb vastutus nii ühiskonna kui ka ohvri ees.
- Ohvriabitöö sisu esitab teatavaid ealisi nõudmisi – vaja on elukogemust ja suhtlemisoskust. Inimene, kes asub tegutsema vabatahtlikuna, peab olema täisealine.
- Sooviavaldaja enda elu peab olema stabiilne ja korraldatud, enne kui ta on suuteline abi pakkuma teistele. Sooviavaldajal on kindel elukoht.
- Sooviavaldaja peab olema Eesti alaline elanik. Eesmärk on kaasata stabiilse elukorraldusega inimesi. Et Eesti riigikeel on eesti keel ja ohvriabi vabatahtlikuna tegutsemine eeldab ka ametlike dokumentide täitmist, peab inimene, kelle emakeel ei ole eesti keel, valdama eesti keelt nii kõnes kui kirjas. Juhendav ohvriabitöötaja võib ka eelistada vabatahtlikku, kes valdab peale riigikeele veel teist keelt, mis on vajalik mitte-eestlastega suheldes.
- Vabatahtlik ei tohi olla kriminaalkorras karistatud.
- Vabatahtliku tervislik seisund peab võimaldama ohvriabi tugiisiku ülesannete täitmist. Vabatahtlikul ei tohi olla alkoholi- või narkootiliste ainete sõltuvust. Kui tekib kahtlus, et vabatahtliku tervis võib ohvriabitööd segada, võib juhendav ohvriabitöötaja soovitada arstlikku läbivaatust.
- Nende vabatahtlike puhul, kellel endal on vägivallakogemus, on oluline, et töötamise ajaks on kriisikogemus täielikult läbi töötatud.

5. Vabatahtliku tugiisiku töökorraldus

Vabatahtlik tugiisik töötab piirkondliku ohvriabitöötaja juhendamisel oma tööpiirkonna juhtumitega. Tugiisik saab tööülesanded ohvriabitöötajalt ning annab nende täitmise kohta tagasisidet oma juhendajale. Naiste tugikeskustes töötavad või mõne teise süsteemiga seotud tugiisikud

teevad MARAC-i juhtumite korraldamisel koostööd ohvriabitöötajaga.

Piirkonna ohvriabitöötaja koordineerib oma piirkonna vabatahtlike tugiisikute tööd:

- määrab juhtumile tugiisiku;
- koondab tugiisikutelt saadavaid igakuiseid aruandeid (vabatahtliku töö päevik), mille kaudu toimub tööga seotud kulude katmine ning töö sisu jälgimine;
- korraldab regulaarseid kohtumisi kõigi tugiisikutega üks kord kuus (ka juhul, kui tugiisikul ei ole sel perioodil käsil ühtki juhtumit);
- reguleerib piirkonna tugiisikute töökoormust;
- korraldab tugiisikutele koolituslikke kovisioone (kaks kuni kolm korda aastas).

Tugiisikutele pakutakse lisaks individuaalse supervisiooni või ka tema piirkonna ohvriabi kovisioonikohtumistel osalemise võimalust.

Vabatahtliku tugiisiku töö dokumenteerimine

Andmed tugiisiku tausta kohta on koondatud Sotsiaalkindlustusameti vabatahtlike registrisse infosüsteemis SKAIS. Sinna lisatakse jooksvalt ka täiendkoolitused ja uued oskused.

Vabatahtlik tugiisik täidab oma töö kohta aruannet ehk vabatahtliku töö päevikut. Vabatahtliku töö päevikusse kantakse kuupäevaliselt teave töö sisu kohta ja märgitakse ligikaudne info töötundide, tööga seotud kõneminutite ja läbitud vahemaa kohta, et kompenseerida side- ja transpordikulud.

Vabatahtliku töö päeviku vorm on elektroonne ning selle esitamine toimub kas e-posti teel (turvalisel kujul) või otse infosüsteemi kaudu.

Vabatahtliku töö päevik esitatakse ohvriabitöötajale kinnitamiseks.

Ohvriabi seaduse kohaselt hüvitatakse vabatahtlikule tugiisikule transpordi- ja sidekulud ohvriabitöötaja kinnitatud aruande alusel.

Piirkonna ohvriabitöötajal on aruannete kaudu ülevaade oma piirkonna tugiisikute tööülesannetest ja nende täitmisest. Ohvriabitöötaja pakub vajaduse korral tööprotsessis sisulist tuge. Ohvriabitöötaja edastab regulaarselt tugiisikute töö kohta statistilisi andmeid Sotsiaalkindlustusameti projektijuhile.

Tugiisikud peavad peale kliendikohtumisi regulaarselt sidet (telefoni teel) ka kohaliku MARAC-i koordinaatoriga (enamasti juhendaja/ohvriabitöötaja), jagades informatsiooni töö protsessi ja tulemuste kohta. Oluline on ohvriabitöötaja ja tugiisiku suhtlus ja kontaktis olemine. Kui ühe juhtumi käsitlemine lõpetatakse ja vahepeal ei ole ette näha uut juhtumit, jätkuvad tugiisikute kohtumised ohvriabitöötajaga, samuti kovisioonid või supervisioonid.

Juhendaja ehk ohvriabitöötaja dokumenteerib ka omalt poolt korraldatud regulaarsed kohtumised (üks kord kuus) tugiisikutega, koolituslikud supervisioonid, kovisioonid ja/või individuaalsed supervisioonid.

6. Ohvriabi vabatahtliku tugiisiku töö juhtumiga

Juhtumile määratakse ohvriabi vabatahtlik tugiisik järgmiselt.

1 Ohvri tuvastamine, esmane riskide ja vajaduste kaardistamine

Ohver võib abisüsteemi siseneda erinevate asutuste spetsialistide kaudu. Riskihindamist tegev spetsialist võib juba riskihindamise käigus näha vajadust tugiisiku järele. Sellisel juhul edastatakse vastav info ohvriabitöötajale, kes kaardistab koos ohvriga detailsemalt tema ootused, selgitab võimalusi, mida tugiisikuteenus tähendab, ning sõlmib vastavad kokkulepped tugiisiku tegevuse kohta.

2 Kontaktivõtt tugiisikuga

Ohvriabitöötaja võtab ühendust tugiisikuga, annab talle vajaliku informatsiooni ning koostöös ohvriga kaardistatud tööülesanded. Toimub tugiisiku ja ohvri kohtumine, sõlmitakse detailsed edasised kokkulepped tegevuste kohta.

Juhul kui ohver jõuab abistava spetsialisti vaatevälja naiste tugikeskuse või muu süsteemi kaudu, võib ka tugikeskuses riskihindamist teinud töötaja või naiste tugikeskuse vabatahtlik tugiisik olla ohvri tugiisikuks. Sellisel juhul kooskõlastatakse tegevus ohvriabitöötajaga. Ohvriabi ning naiste tugikeskused teevad ohvritele vabatahtlike tugiisikute määramisel koostööd.

3 Toimuvad tugiisiku ja ohvri ühised tegevused

Olenevalt riskihindamise tulemustest, riskihindamist teinud spetsialisti (või ohvriabitöötaja) kaardistatud vajadustest ning ohvri ja tugiisiku kokkulepetest toimuvad tegevused. Tugiisik annab tehtud tegevuste kohta tagasisidet ohvriabitöötajale (MARAC-i koordinaatorile). Tugiisik saab tuge ja juhendust ohvriabitöötajalt ja/või süsteemilt, mille kaudu ta on ohvrile määratud.

Tugiisiku ja ohvri kohtumised

- Määratakse soovitatavalt ohvriabitöötaja kaudu (või koostöös naiste tugikeskuste esindajaga).
- Riskihindamisega selgitatakse välja osa tugiisiku töö sisust ning spetsialist (ohvriabitöötaja või naiste tugikeskuse töötaja) täpsustab vajadusi detailsemalt. Spetsialist selgitab välja nii kliendi ootused tugiisiku tegevusele kui annab kliendile teavet tugiisiku tööülesannete ja võimaluste kohta, seejärel lepib ta ohvriga kokku konkreetsed tegevused. Ohvriabitöötaja leiab süsteemist sobiva tugiisiku ning annab infot kliendi ja tema ootuste ja vajaduste kohta.
- Lepitakse kokku tugiisiku ja ohvri kohtumised. Ohvri ja tugiisiku vahel sõlmitakse suuline (mõnel juhul ka kirjalik) lepe edasiste tegevuste kohta.
- Tugiisiku ja ohvri suhe ja selle pikkus on piiritletud ning lõppeb kokkulepete järgi. Kui ohver soovib kokkuleppeid muuta või vajadused muutuvad, tuleb pöörduda spetsialisti (ohvriabitöötaja või ka teise tugiisiku määranud spetsialisti, nt tugikeskuse töötaja) poole.

MARACide elluviimist projekti „Riskikäitumise ennetamine, riskis olevate perede toetamine ning turvalise elukeskkonna arendamine” raames rahastab perioodil 2014-2020 Euroopa Sotsiaalfond ja Siseministeerium. Siseministeeriumi partner juhtumikorralduse mudeli (MARAC) ettevalmistamisel, katsetamisel, arendamisel ja laiendamisel Eestis on Sotsiaalkindlustusamet.

www.palunabi.ee